

Bockin talo ennen muuttamista empire-asuun.

HELSINKI, BOCK

HISTORIALISELLA KAUPUNKIALUEELLA (1640-) SIJAITSEVAN PIHAN
SISÄÄNKÄYNTIJÄRJESTELYIDEN MAANKAIVAUSTÖIDEN ARKEOLOGINEN
VALVONTA 2013

Markku Heikkinen

2013

Helsingin kaupungin museo

m
HELINGIN
KAUPUNGIN
use
o

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Nimi: Helsinki, Bock . Historiallisella kaupunkialueella (1640-) sijaitsevan pihaan sisäänkäyntijärjestelyiden maankaivaustöiden arkeologinen valvonta 2013.

Kunta: Helsinki

Kylä: Töölö

Kaupunginosa: Kruununhaka 01

Kortteli: 4

Tontti: 1

Kiinteistötunnus: 091-001-0030-0001

Rakennusnumero: 003

Pysyvä rakennus-
tunnus: 217

Osoite: Aleksanterinkatu 20

Maan omistaja: Helsingin kaupunki

Tutkimuksen laji: Arkeologinen valvonta

Kohteen ajoitus: 1640-

Peruskartta: L4133C (TM35-lehtijako), 203406 (Yleislehtijako)

Koordinaatit: Tutkimusalueen keskipisteen koordinaatit:

ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatit:	N	= 6671972
	E	= 386429
	Z	= n. 4,9 m

ETRS-GK25 tasokoordinaatit:	N	= 6672882
	E	= 25497403
	Z	= n. 4,9 m

Tutkimuslaitos: Helsingin kaupunginmuseo

Tutkija: Markku Heikkinen

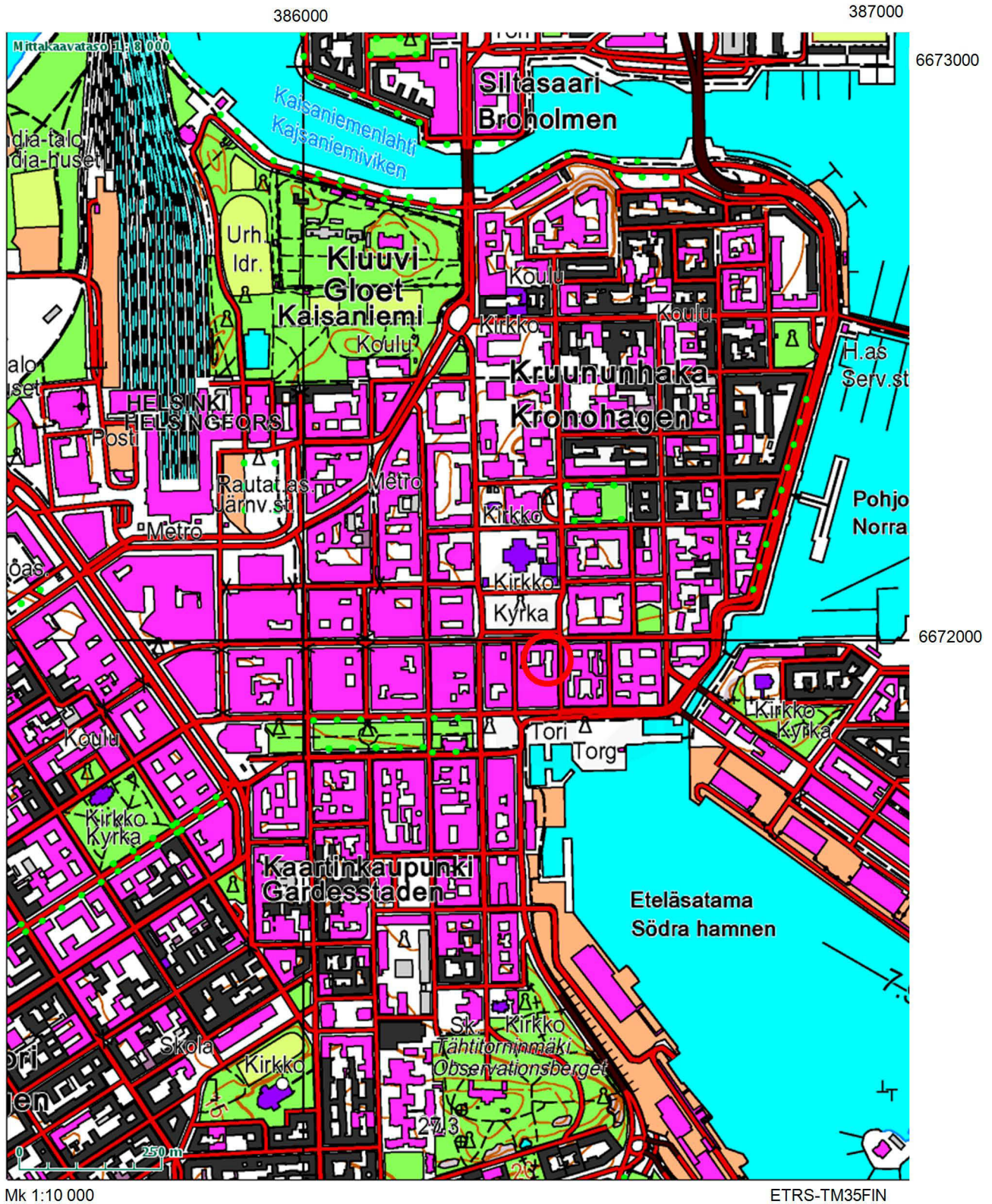
Kenttätyöaika: huhtikuu-toukokuu 2013

Valvonta-alueen laajuus:	70 m ²								
Valvonnan kustantaja:	viranomaistyö								
Tutkimuskustannukset:	-								
Digitaalikuvat:	HKM digi Helsinki, Bock 2013:1-49								
Löydöt:	-								
Aikaisemmat tutkimukset kohteessa:	<p>Vuonna 1985-88 Bockin remontin yhteydessä tehty havaintoja. Ei raporttia. Vain muutamia kuvia ja löytöjä Helsingin kaupunginmuseossa.</p> <p>Markku Heikkilä/Helsingin kaupungin museo: Helsinki, Kiseleff-Sunn 2010-2011. Historiallisella kaupunkialueella (1640-) sijaitsevien rakennusten peruskunnostuksen arkeologinen valvonta. 20.03.2012.</p> <p>Markku Heikkilä/Helsingin kaupungin museo: Helsinki, Kirkkokatu – Ritarikatu – Rauhankatu, Hallituskatu, Unioninkatu, Sofiankatu ja Pohjoisesplanadi – Katariinankatu 2009-2011. Historiallisella kaupunkialueella (1640-) tehtyjen katualueiden kunnallisteknisten töiden arkeologinen valvonta. 20.12.2012.</p>								
Aikaisemmat löydöt kohteessa:	XLV:635-641 (v. 1986)								
Kaivauskertomuksen liitteet:	<table> <tr> <td>1</td> <td>Karttaluettelo</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Kartat</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Digitaalikuvaluettelo</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Kuvataulut</td> </tr> </table>	1	Karttaluettelo	2	Kartat	3	Digitaalikuvaluettelo	4	Kuvataulut
1	Karttaluettelo								
2	Kartat								
3	Digitaalikuvaluettelo								
4	Kuvataulut								
Alkuperäinen raportti:	Helsingin kaupunginmuseo								
Kopiot (1 kpl):	Museoviraston arkisto								

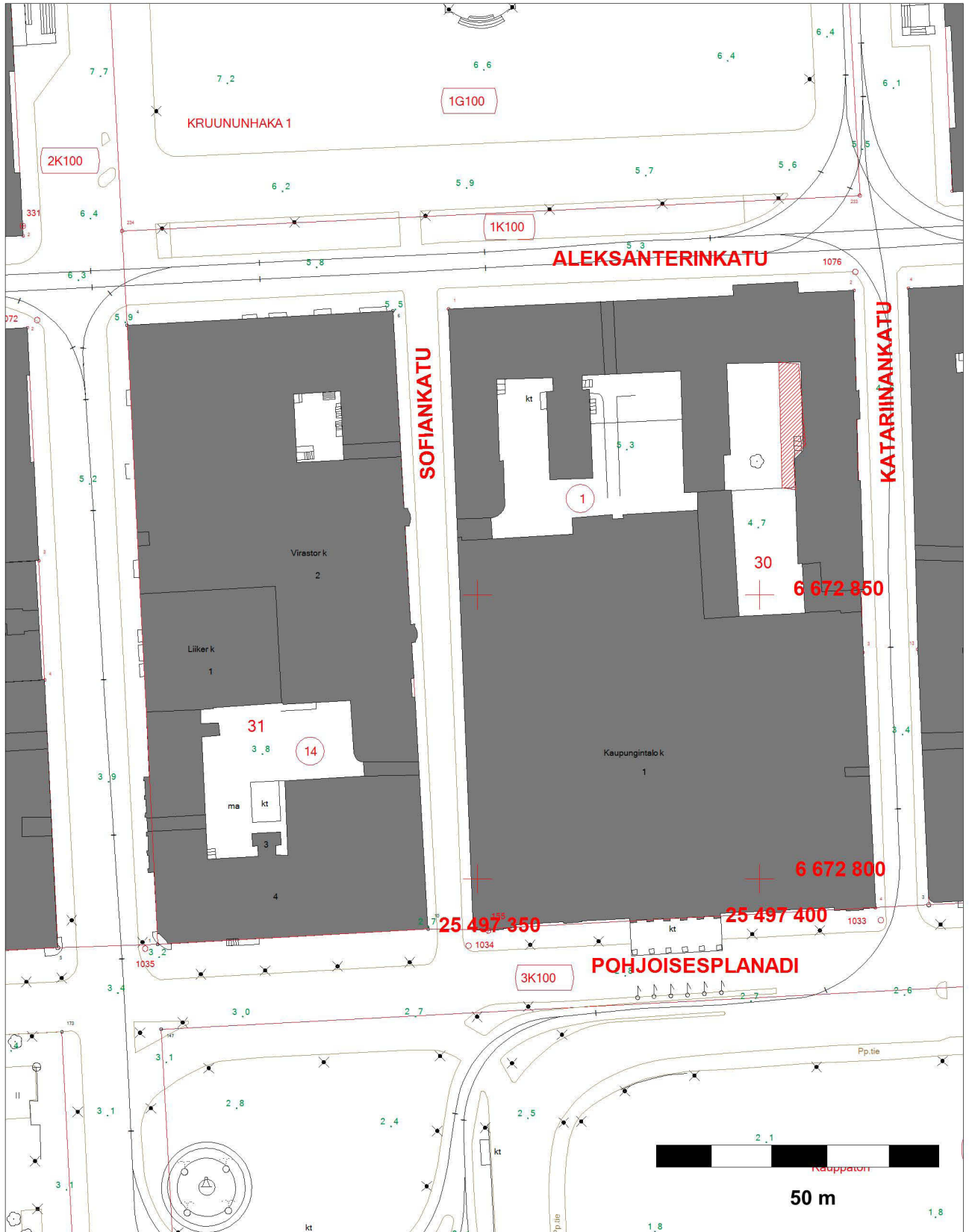
TIIVISTELMÄ:

Helsingin kaupunginmuseon tutkijat valvoivat huhtikuussa 2013 Helsingin Senaatintorin kaakkoisnurkassa sijaitsevan kaupungin vanhimpiin kivirakennuksiin kuuluvan Bockin talon sisäpihan sisäänkäyntien uudelleenjärjestelyn aikana tehtyjä maankaivaustöitä pihan itäosassa. Lähes kaikki vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet Bockin talon vuosien 1985-1988 saneerauksen takia. Vain kaivannon luoteispäässä maaleikkauksen kohdalla oli säilynyt hiukan vanhoja kerroksia, mutta muualla oli uusia täyttömaita tai luonnollista hiekkaa.

Helsinki, Bock 2013

Valvonta-alue on ympyröity. Pohjakartta Maanmittauslaitos 2012.

Johdantokartta. Valvonta-alue on rasteroitu. Mk 1:1000. Karttapiirros Helsingin kaupunkimittaus.

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT	1
TIIVISTELMÄ.....	3
PERUSKARTTAOTE	4
JOHDANTOKARTTA	5
SISÄLLYSLUETTELO	6
1. JOHDANTO	7
2. VALVONTA-ALUEEN SIJANTI JA TOPOGRAFIA	8
3. VALVONTA-ALUEEN HISTORIA	9
4. AIEMMAT ARKEOLOGISET HAVAINNOT KOHTEESSA JA LÄHIYMPÄRISTÖISSÄ.....	42
5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT	49
6. VALVONNAN TULOKSET	54
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	55
LIITE 1 Karttaluettelo	
LIITE 2 Kartat	
LIITE 3 Digitaalikuvaluettelo	
LIITE 4 Kuvataulut	

1. JOHDANTO

Helsingin kaupunki alkoi elävöittää vanhan keskustan virastoja kortteleita 2000-luvun lopussa remontoimalla vanhoja virastorakennuksia liike- ja ravintolatoiloiksi. Keväällä 2013 oli remonttivuorossa Senatintorin kaakkoisnurkassa sijaitseva kaupungin vanhimpiin kivitaloihin kuuluva Bockin talo, jossa Katariinankadun puoleisten siipi- ja sivurakennuksien 1. kerroksen tilat korjattiin myymälätiloiksi. Samalla sisäpihan itäosan metalliset luiskat purettiin 1. kerrokseen johtavien uusien kivisten portaiden, luiskan, uusien oviaukkojen ja kellariin johtavien portaiden takia.

Huhti- ja toukokuussa vanhat rakenteet purettiin ja maata kaivettiin pois rakenteiden perustuksia varten. Työmaa-alueen eteläpäässä uutta aluetta huomattavasti syvemmän kellariportaikon kulkujärjestelyjä muutettiin, jolloin sitä jouduttiin leventämään länteen päin. Museon arkeologit kävivät virkistyksenä valvomassa hitaasti tapahtunutta kaivamista säännöllisesti, sillä ilmeisesti aina pihaan alueella saattoi olla säilyneitä vanhoja kulttuurikerroksia kaikin aikoina myöhemmästä rakennustoiminnasta huolimatta.

Valvojana oli Markku Heikkinen, joka kuvasi kohdetta ja teki muistiinpanoja kohteesta. Heini Hämäläinen dokumentoi piirtämällä kohteet. Markku Heikkinen digitoi kartat ja laati raportin. Digitoituissa kavauskartoissa käytetään uusia ETR S-GK25 -tasokoordinaatteja ja korkeusjärjestelmää (N2000). Itsevalvonnan aikana dokumentoidut rakenteet mitattiin ympäröivistä rakenteista. Dokumentoitujen kohteiden taso- ja profiilikartat piirrettiin mittakaavaan 1:100 ja 1:20. Valvonnan kiintopisteen korkeustiedot saatiin Katariinankadulta haetusta korkeuspistetiedosta.

2. VALVONTA-ALUEEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Valvonta-alue sijaitsee Helsingin kantakaupungissa Kruununhaassa historiallisella kaupunkialueella. Helsinki siirrettiin tänne 1640-luvulla Vantaanjoen suusta. Kaupungin asemakaava ja kalliainen topografia pysyi samana 1800-luvun alkuun saakka tulipaloista ja sotien tuhoista huolimatta. Sen jälkeen kaupungin uusi vuoden 1812 asemakaava muutti tilannetta merkittävästi. Uudet kadut ja korttelit tuhosivat vanhan asemakaavan mukaiset kadut, korttelit ja topografiaan. Vain Senaatin ja valtioneuvostonlinnan kohdilla Aleksanterinkadun eteläpuoliset N-S – suuntaiset kadut säilyttivät paikkansa ja ilveytensä kivi-rakennusten (m.m. Bock) ansiosta. Samoin merialueiden täyttäminen muutti kaupunkia, etenkin heti valvonta-alueen eteläpuolella. Myös kaupungin päätori Suurtori muutti muotoonsa jäämällä itäosastaan rakennuksen alle ja laajenemalla länteen päin kahden entisen korttelin alueelle. Tori oli sijainnut valtioneuvostonlinnan lounaiskulman kohdalla ja Senaatin itäisessä kolmanneksessa.

Bockin talo sijaitsee entisen Suurtorin eteläpuolen keskeltä lähteneen kadun, nykyisen Katariinankadun, ja W-E -suuntaisen Suurkadun, nykyisen Aleksanterinkadun, risteyksen lounaispuolella. Korttelin tämän osan rajat ovat pysyneet samoina 1640-luvulta lähtien. Maasto on täällä tasaista viettäen loivasti etelään kohti Kauppatoria eli entistä Eteläsatamaa.

Bockin talo kuuluu nykyisin koko korttelin käsittävään tonttiin, joten erillistä Bockin tonttia ei ole olemassa. Vanha tontti on uuttunut korttelin itäreunalla Aleksanterinkadulta nykyisen korttelin eteläosassa W-E – suunnassa oleeseen Merikatuun saakka. Bockin talon päärunko on Aleksanterinkadun puolella. Sisäpihaa rajaa lännessä ja idässä Bockin vanhat siipirakennukset ja etelässä kaupungintalon uudet osat 1960-luvun lopulta ja vuosilta 1985-88 kuten alempi sisäpiha, jonka alla on autotalli.

Vanhojen rakennusten välissä korkeammalla sijaitseva nupulakivetty ja kivilaatoitettu piha on kooltaan 22,15x13,20 m. Sen eteläosassa kasvaa iso puu. Pihan topografia on nykyisin melko tasaista viettäen hyvin loivasti etelään ja kaakkoa kohti. Pihan luoteiskulma on korkeudella 5,01 m mpy ja koilliskulma ennen rakennustöitä korkeudella 5,03 m mpy. Lounaiskulma on korkeudella 4,84 m mpy ja kaakkoiskulma alapihalle johtavan luiskan länsipuolella korkeudella 4,69 m mpy. Korttelin noin 50 cm alempana sijaitseva eteläisempi piha, jonka alla on autotalli, sijaitsee korkeudella 4,20 m mpy (kartoissa virheellisesti 4,70 m mpy).

Bockin pihan kohdalla Katariinankatu on korkeudella 4,6 m mpy ja Aleksanterinkatu korkeudella 5,3 m mpy.

Vanhat rakennukset on perustettu paksulle luonnonliiselle hiekkakerrokselle ilman paalutuksia.

3. TUTKIMUSALUEEN HISTORIA

Uusi Helsinki 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa

Alun perin Vantaanjoen suulle vuonna 1550 perustettu Helsinki siirrettiin vuonna 1640 nykyiselle paikalleen Vironniemelle. Uutta Helsinkiä kohtasi 5.8.1654 raivoisa tulipalo, joka tuhosi kolme neljänestä kaupungista. Julkiset rakennukset kivistä Kristiinan kirkkoa myöten tuhoutuivat, ja kaupungin rakentaminen piti aloittaa alusta. Kaupungin tonttien rakennuksista kuin niiden omistajistakaan ei ole paljontakaan tietoa 1600-luvulta ennen vuotta 1696/1707.

Vanhin säilynyt tarkka kaupunkimittaus Helsingistä on Lars Forssellin kartta vuodelta 1696, jonka Niels Avander uudisti 1707.¹ Karttaan on piirretty kaupunginosien, tonttien, tonttinumeroiden, katujen ja torien lisäksi julkiset rakennukset. Yksityisten omistamia rakennuksia karttaan ei ole merkitty kuten ei myöskään Ruotsin ajan karttoihin. Karttaan liittyy vuoteen 1707 ajoittuva tonttiluettelo, josta selviävät tonttien omistajat ja koot.²

Helsinki oli jaettu tori keskipisteenä neljään kortteliin eli kaupunginosaan, joiden nimet olivat Suo, Klauvi, Läntinen tulli ja Kalasajamäki. Kaupungissa oli vuositokojen vaihteessa 284 asuintonttia, joista kymmenkunta oli autiona ja muutama viljelyskäytössä. Asukkaita oli 1300–1700.³ Myöhemmin, 1700-luvulla, kaupunginosien rajat ja nimet muuttuivat. Helsinki jaettiin siiloihin Pohjoiseen, Itäiseen, Eteläiseen ja Läntiseen kortteliin, jotka yhtyivät päätorilla kuten aiemminkin.

Nykyisen Aleksanterinkadun kohdalla oli samasta kaupungin päätörille Suurtorille johtava pääkatu, Suurkatu. Myös Kuninkaatuna tunnettu katu oli nykyisen Aleksanterinkadun keski- ja eteläosien kohdalla. Suurtori sijaitsi nykyisen Senaatintorin itäisimmässä osassa ja Valtioneuvostonlinnan länsisiiven kohdalla. Torin pohjoislaidassa kohosi kaksikerroksinen puinen raatihuone. Torin äärellä tai lähistöllä olivat koulu ja vauriimpien kauppiaiden talot ja korttelin päässä torin länsipuolella puinen Pyhän Hengen kirkko hautausmaahan ja puinen kellotapuli vielä 1600-luvun lopulla.

Suurkadun itäpäässä sijaitsi Laivasilta eli kaupungin päälaituri ja sen pohjoispuolella aukio, joka oli Laivasatama eli Kaupunginsatama nykyisessä Pohjoissatamassa Meritullintorin kohdalla. Aukion kohdalla on nykyisin Vanha tulli- ja pakkahuone. Aukion pohjoispuolella korkeamalla kalliolla kohosi vuoden 1654 palon jälkeen rakennettu maaherran residenssi useine rakennuksineen. Laivasatamassa ja Kaupunginlahdessa eli Eteläisessä kaupunginsatamassa nykyisen Eteläsataman kohdalla oli kalastajien ja kauppiaiden laitureita ja ranta-aittoja.

¹ *Geometrisk Grundritning Öfver Stapel Staden Helsingfors i Nyhland och alle des tillhörige åkrar afmätte ANNO 1696 af Sahl Lars Forsell renoverat och beskrifwen ANNO 1707. Signum: Lantmät. Lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format), RVA.*

² *Beskrifning till Helsingfors Stadz Tompter och åkrar, såssom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade. Riksarkivet. Lantmäteristyrelsens leveranser 1892/61. Kartavd., kartbok stående. Alkuuperäinen Riksarkivet, Stockholm; Kopio: Berndt Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, D. toimitteet, Dc 1 Jäljennökset ja otteet tonttikirjoista. Forssell-Avanderska tomföreteckningar 1696–1707 (samt) åkerförteckning, HKA..*

³ *Suolahti 1950: 348–349.*

Kaupunki oli tiheään rakennettu, ja keskimääräinen tonttikoko oli 500–700 neliometriä. Tavallisten kaupunkilaisten talot olivat vain muutamia huoneita käsittäviä yksikerroksisia hirsirakennuksia, joiden vuoraamattomat seinät olivat maalaamattomia ja katot turve- tai malkakattoja. Rakennuksissa oli savupiipulliset uunit ja muutamia pieniruutuisia, luukuilla suojattavia lasi-ikkunoita. Savupiiput olivat edelleen yleisiä, vaikka ne olivat palovaaran takia turmiollisia.

Varakkaimmat kauppiat asuivat isoissa taloissa, mutta nekin olivat vielä yksikerroksia puurakennuksia. Suuret taloudet tarvitsivat runsaasti tilaa elintarvikkeille, tarvekaluille ja kauppatavaroille. Rakennuksilla suljetut pihapiirit täyttyivät aitoista, talleista, navetoista, pienkarjantiloista, oluenpano- ja leivintuvista, saunoista, vauhullitereistä ja muista ulkorakennuksista. Siten heidän tonttiansa koko ja rakennusmäärä olivat huomattavasti suurempia kuin tavallisten kaupunkilaisten. Rakennusten väliin jääneet aukot suljettiin aidoin ja portein, ja sisäänkäynnit olivat pihan puolella.⁴

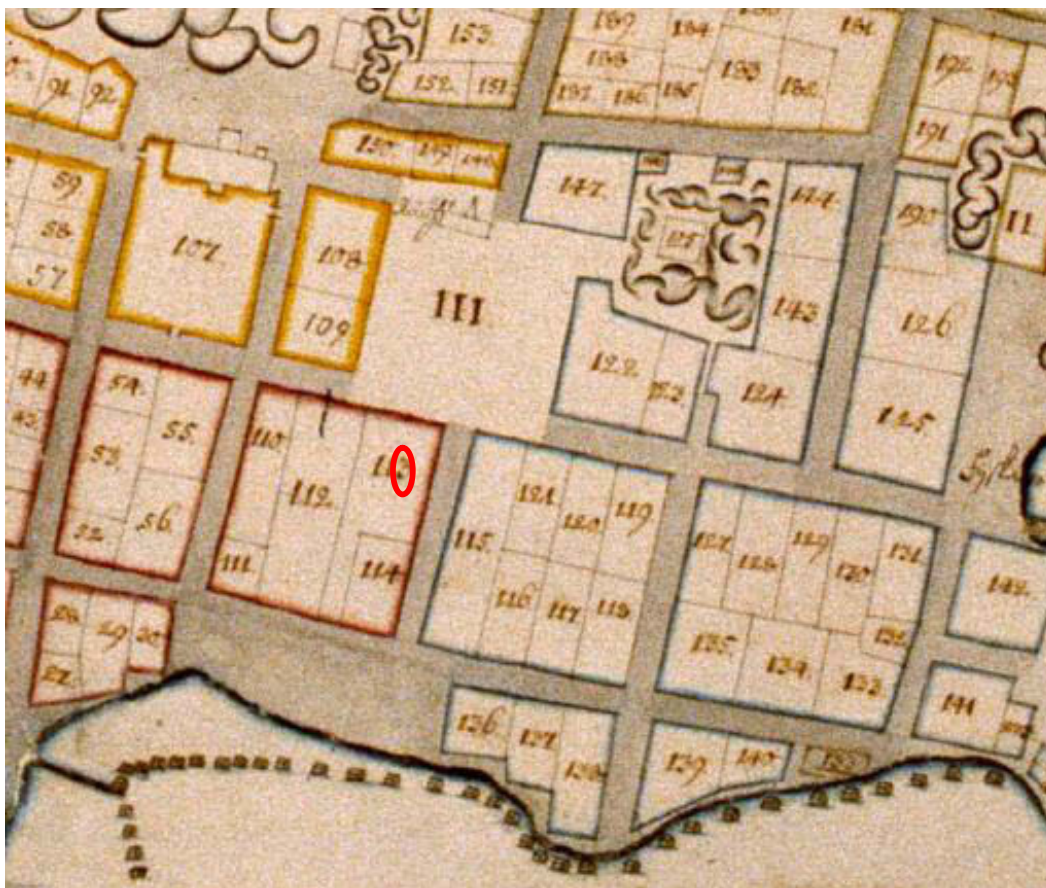

Helsinki 1696/1707. Lars Forsellin kaupunkimittauskartta vuodelta 1696, jonka Nils Avander on uudistanut vuonna 1707 (Ruotsin valtionarkisto).

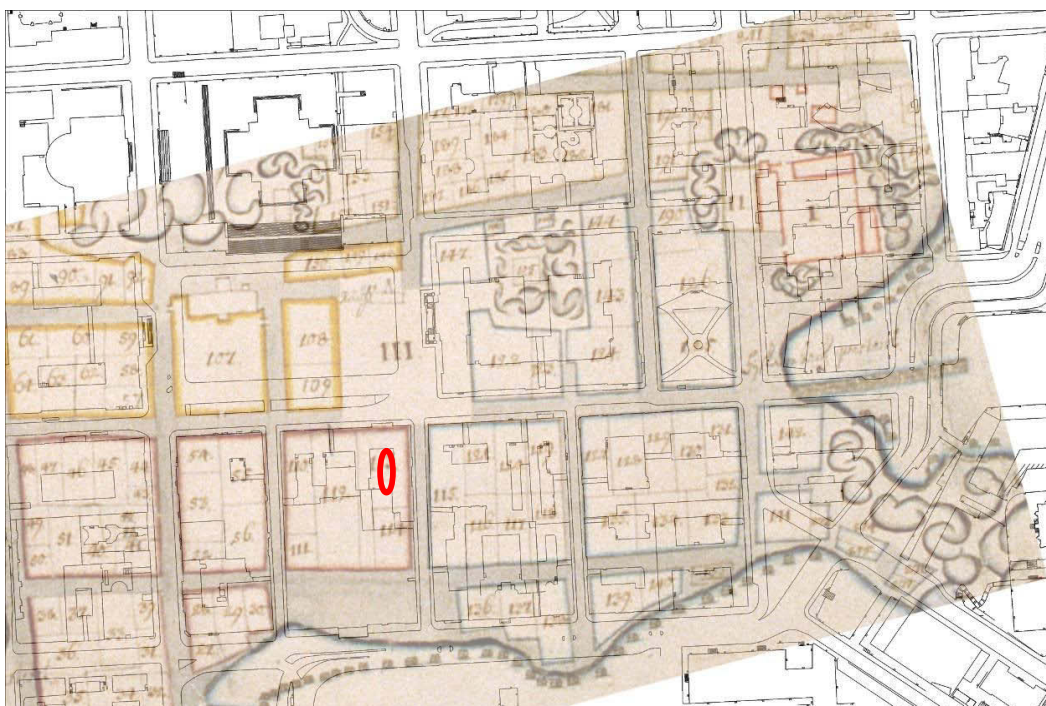
⁴ Suolahti 1950: 331; Kärki 1982: 49–62.

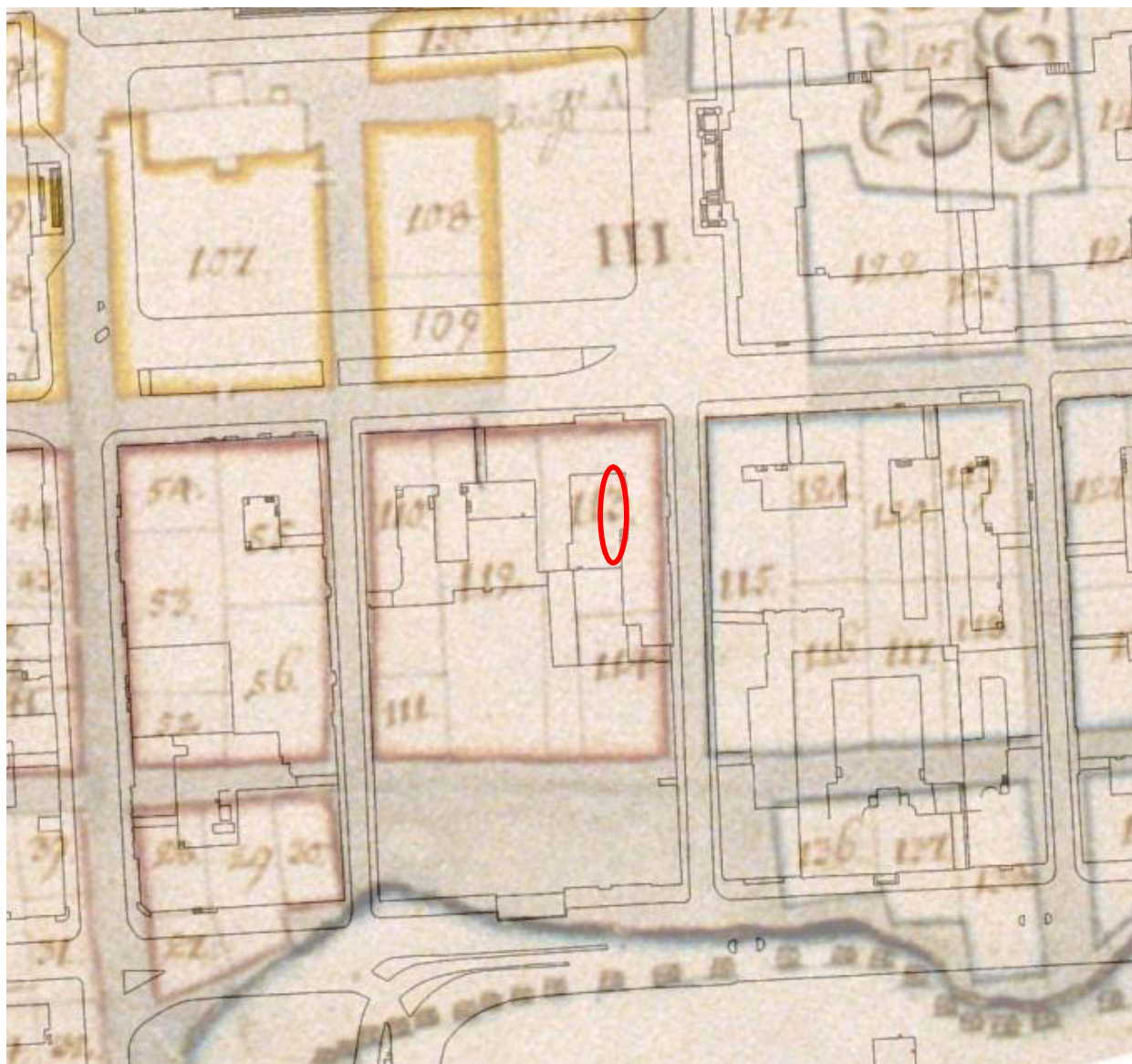
Helsingin keskusta Forssell -Avanderin kartas sa vuosi lta 1696/1707. Kuvan oikeassa nurkassa sijaitsee 1600-luvun maaherran residenssi (I). Sen eteläpuolella on satama laivasiltoineen. Satamasta johti Suurkatu nykyisen Aleksanterinkadun eteläpuolelleen kohdalla Suurtorille (III). Torin pohjoisosassa näkyy tornilla varustettu raatihuone. Torin länsipuolella yhden korttelin päässä on suorakaiteenmuotoinen kortteli ja sen eteläpuolella hautausmaa. Suurkadun suunnasta yhden korttelin verran etelämpänä on Merikatu. Suurtorin etelälaidassa sijaitsee tontilla nro 113 valvonta-alue. Kaupungin korttelit eli kaupunginosat on merkitty karttaan eri värein; Keskusta keltaisella, Suurpuoli ruskealla, Kalastajamäki sinisellä ja Läntinen tulli punaisella. Valvonta-alue Bock sijaitsee ympäröitynä Läntisen tullin korttelin eli kaupunginosan kirkonkylässä. Riksarkivet, Ruotsi.

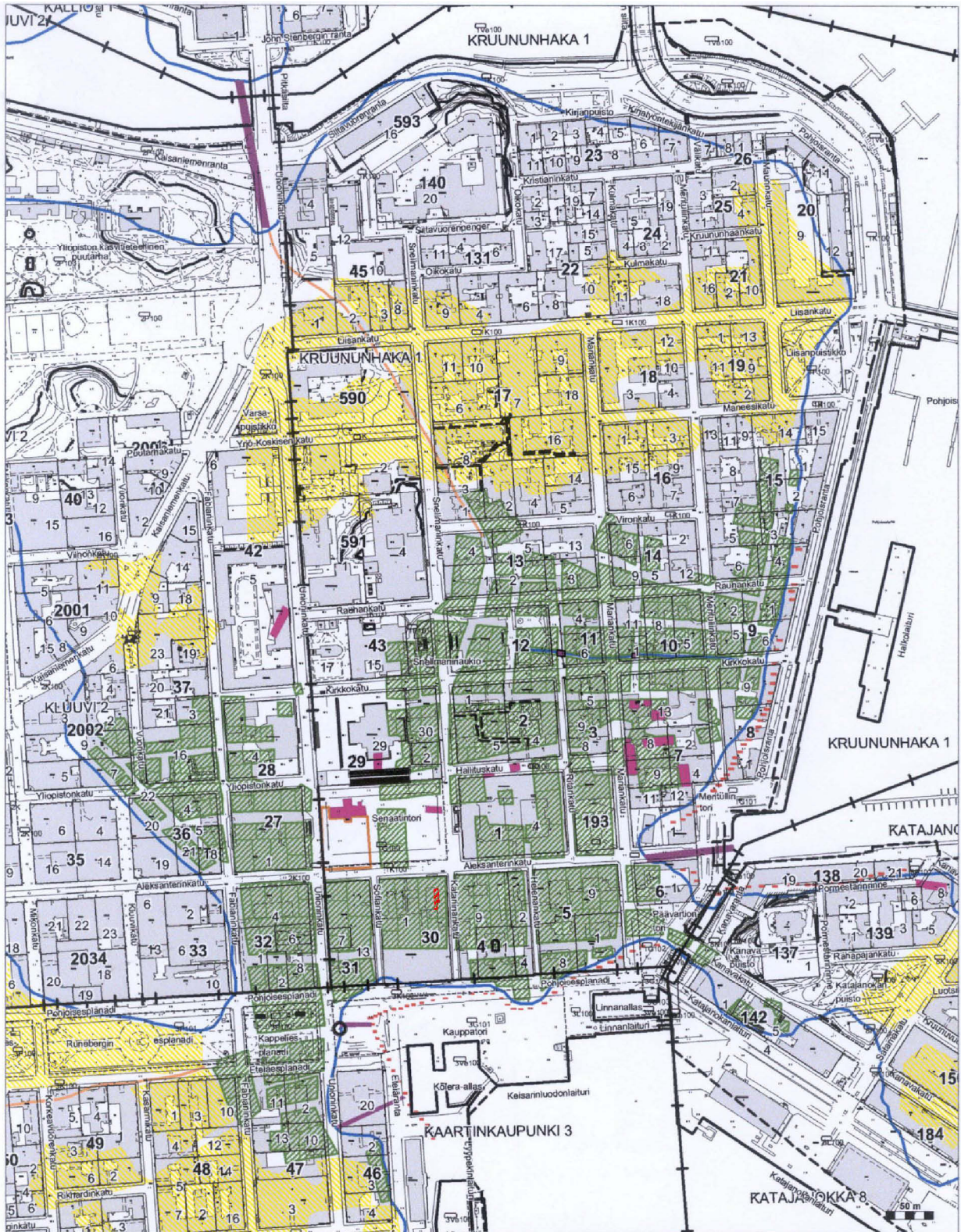
Osasuurennos edellisestä kartasta. Valvonta-alue sijaitsi tontin nro 113 pohjoisessa. Tontti ulottui etelässä kapealla kaistaleella Merikadulle saakka.

Osa Forssell-Avanderin kartasta sijoitettuna nykykarttapohjan päälle. Valvonta-alue on ympyröity. As emointi Markku Hei kkinen/HKM. Ri ksarkivet, Ruotsi j a pohjakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittaustulosasto.

Osasuurennus edellisestä kartasta. Valvonta-alue sijaitsee tontin nro 113 pohjoisosassa Suurkadun ja Merikadun välisen tontin pohjoisosassa.

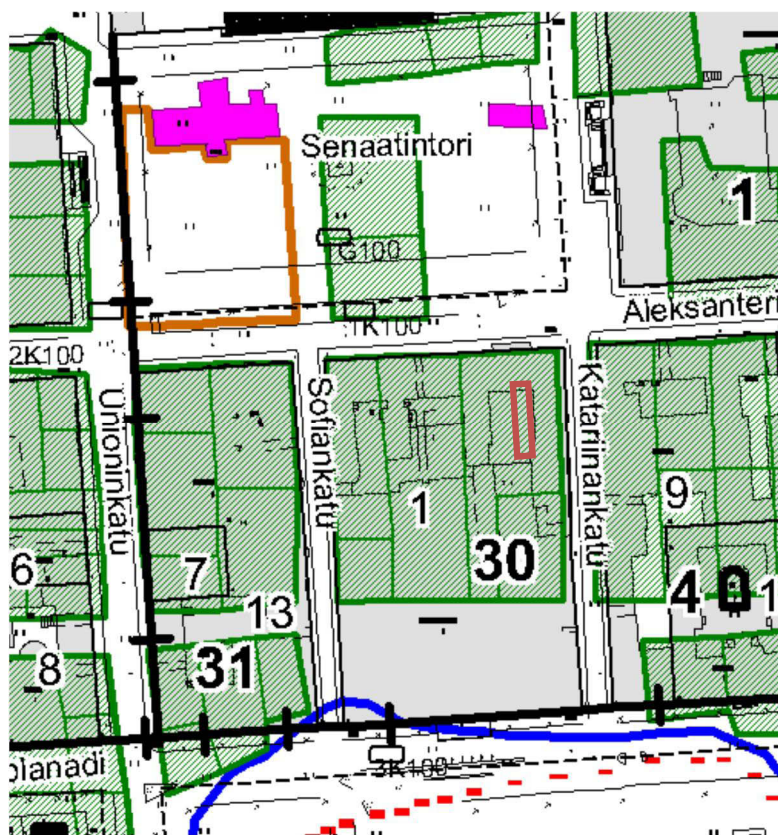

HELSINKI 1696
Forssell - Avanderin kartta vuodelta 1696/1707

	= tontti		= ranta-aitta
	= pelto		= kirkkotarhan aita
	= rakennus		= rantaviiva / oja
	= laituri / silta		= tie

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Forssell-Avanderin kartta sijoitettu kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla.
 Lähde: Mökkönen, Teemu 2002: Helsinki - Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

Forssell-Avanderin kartta asemoituna nykykartan päälle ja valvonta-alue rajattu. Osasuurennos edellisestä kartasta. Museovirasto.

Tontit ennen isovihaa

Alueen historiasta 1600-luvulla ei ole tarkempaa tietoa. Niin valvonta-alueen tonttien rakennuksista kuin niiden omistajistakaan ei ole tietoja ennen edellä mainittua vuoden 1696/1707 tonttiluetteloa. Helsinkiä kohtasi 5.8.1654 raivoisa tulipalo, joka tuhosi kolme neljännestä kaupungista, mahdollisesti myös tämän alueen. Valvonta-alueen ja sen ympäristön kohteli- ja tonttirakenne pysyi ilmeisesti samanlaisena kaupungin perustamisesta isovihaan saakka. Kaupungin asemakaavasta on ennen isovihaa tarkat kartat vain vuosilta 1696 ja 1696/1707.

Valvonta-alue sijaitsi kaupungin Läntisen tullin korttelin (=kaupunginosan) (Wester Tull quarteret) koillisnurkkauksessa kaupungin päätorin Suurtorin eteläreunalla.⁵ Valvonta-alueen tontit sijaitsi koko Ruotsin vallan ajan nykyisten Aleksanterinkadun (Konungsgatan, Stora Gatan) ja Suurtorin eteläisivun keskeistä etelää murelle vievän nimeämättömän kadun (nyk. Katariinankatu) risteuksen lounaispuolella. Etelässä tontti ulottui kapealla kaistaleella W-E – suuntaiseen Merikatuun (Siöögatan), joka sijaitsi nykyisen korttelin eteläosassa.

⁵ Aminoff & Pesonen 1991: 32.

Merikadulla oli useita nimiä historiansa aikana: Sjögatan, Södra Sjögatan ja Stora Sjögatan (Merikatu, Eteläinen Merikatu ja Iso Merikatu); Södra Strandgatan, Stora Strandgatan ja Nedre Strandgatan (Eteläinen Rantakatu, Iso Rantakatu ja Alimpi Rantakatu). Katariinankatu on tunnettu vain gränden nimellä ennen kuin se vuonna 1820 nimettiin Catharine Gataniksi.⁶

Valvonta-alue sijaitsee edellä mainitun asuinkorttelin koillisosassa. Melkein koko asuinkorttelin itä sivu oli samaa tonttia, joka oli vuoden 1696/1707 kartan mukaan tontti nro 113. Se ulottui pienellä kaistaleella Merikatuun saakka. Kaistaleen itäpuolella asuinkorttelin kaakkoisnurkassa oli pienempi tontti nro 114, joka 1740-luvulla sulautettiin isompaan tonttiin.

Tontin nro 113 (4060 neliökynnärää) omisti vuoden 1696/1707 karttaan liittyvän tonttiomistajaluettelon mukaan raatimies Hindrich Luur (Luks) vuonna 1707. Sen eteläpuolella Merikadun varressa olevan pienen tontin nro 114 omisti Conrector H:r Erich Broserus (1920 neliökynnärää).⁷

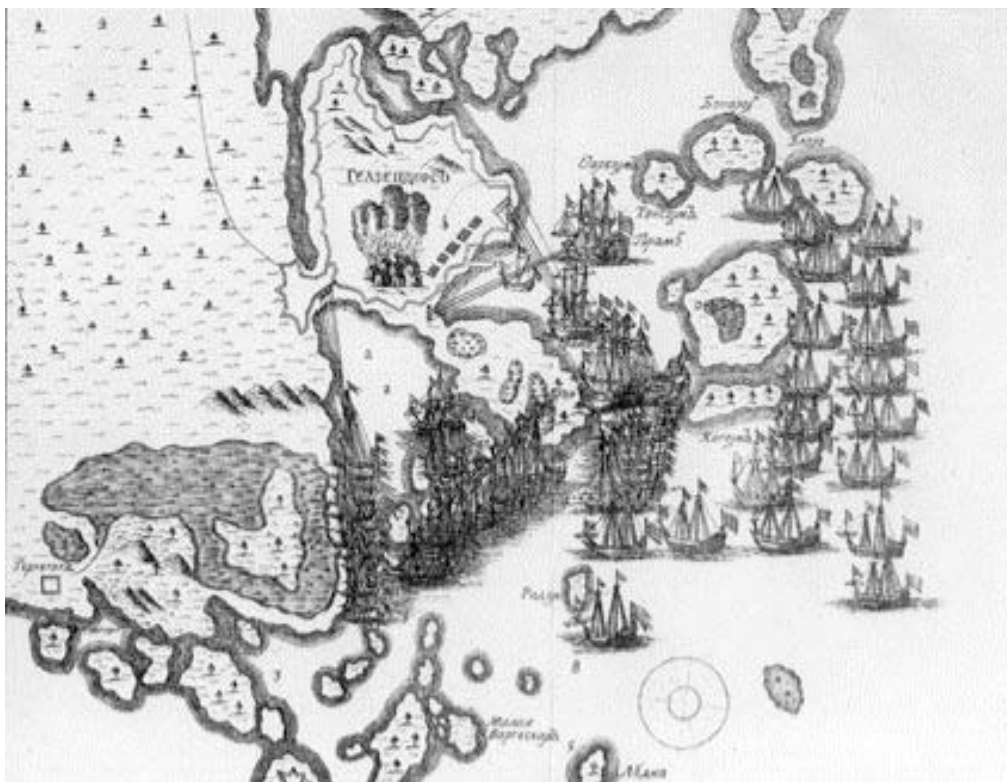
Venäläinen Helsinki

Vuonna 1713 suuri Pohjan sota saapui yllättäen Helsinkiin Venäjän kaleerilaivaston muodossa. Sota oli lähestynyt vähitellen. Viipuri oli menetetty 1710, rutto levinnyt kaupunkiin vielä samana vuonna ja Venäjän laivasto oli käynyt ensi kerran Helsingin edustalla vuonna 1712. Vuonna 1713 laivastoa johti yliamiraali Feodor Apraksin ja tsaari Pietari Suuri. Toukokuun 8. päivänä venäläiset aloittivat hyökkäyksen Helsinkiin 20000 miehen voimalla. Parin päivän taisteluiden jälkeen vähäiset ruotsalaiset joukot perääntyivät Pitkänsillan kautta pohjoiseen. Ruotsalaisten joukkojen komentajan kenraalimajuri Karl Gustaf Armfeltin, maaherra Johan Creutzin, pormestari Henrik Tammelinin ja sotakomissaari Johan Henrik Frisiuksen päätöksellä ruotsalaiset sytyttivät kaupungin tuleen toukokuun 10. ja 11. päivän välisenä yönä, jotta se ei jäisi koskemattomana venäläisten käsiin. Venäläisten ei onnistunut sammuttaa tulipaloa, ja tsaari Pietari antoi käskyn kaupungin täydellisestä hävittämisestä. Aasukkaat pakenivat Ruotsiin tai jäivät vangeiksi.⁸

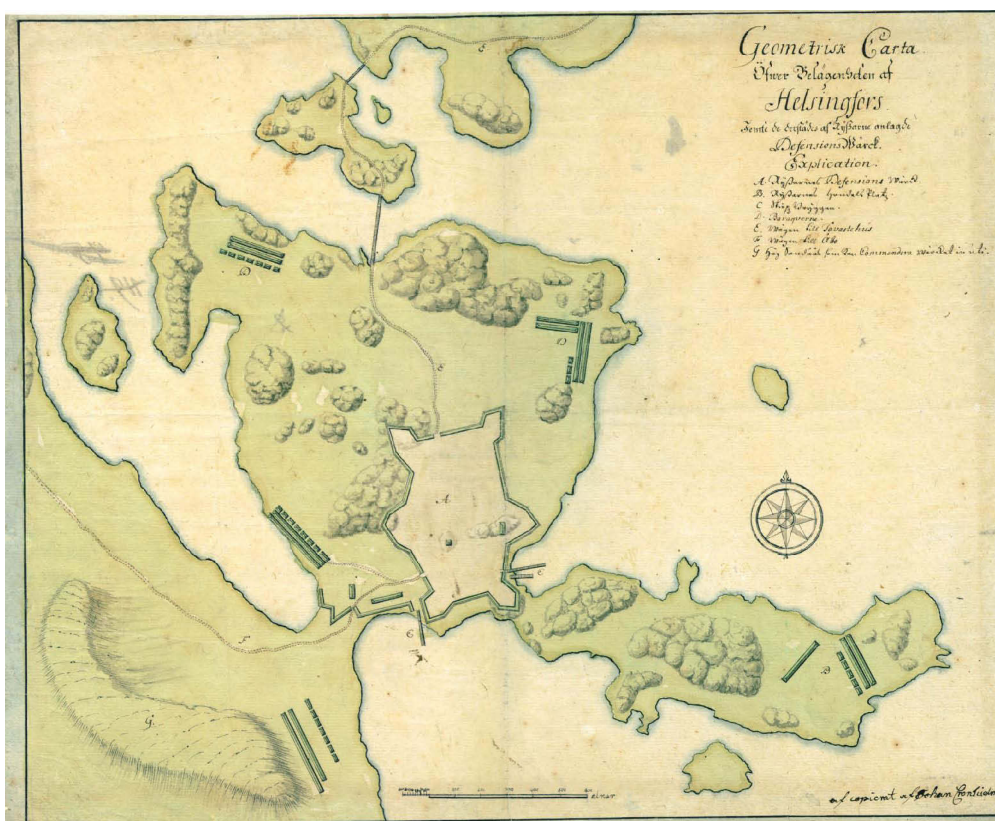
⁶ Aminoff & Pesonen 1992: 109.

⁷ *Beskrifning till Helsingfors Stadz Tompter och åkrar, såssom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade. Riksarkivet. Lantmäteristyrelsens leveranser 1892/61. Kartavd., kartbok stående. Alkuperäinen Riksarkivet, Stockholm; Kopio: Berndt Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, D. toimitteet, Dc:1 Jäljennökset ja otteet tonttikirjoista. Forssell-Avanderska tomföreteckningar 1696–1707 (samt) åkerförteckning, HKA.*

⁸ Suolahti 1950: 418–423.

Venäläisten kal eerilaivat p iirittävät pal avaa Hel sinkiä vuonna 1713. S undmanin litografisessa laitoksessa painettu jäljennös kuparipiirroksesta. Alkuperäinen Eremitaasi, Venäjä. HKM.

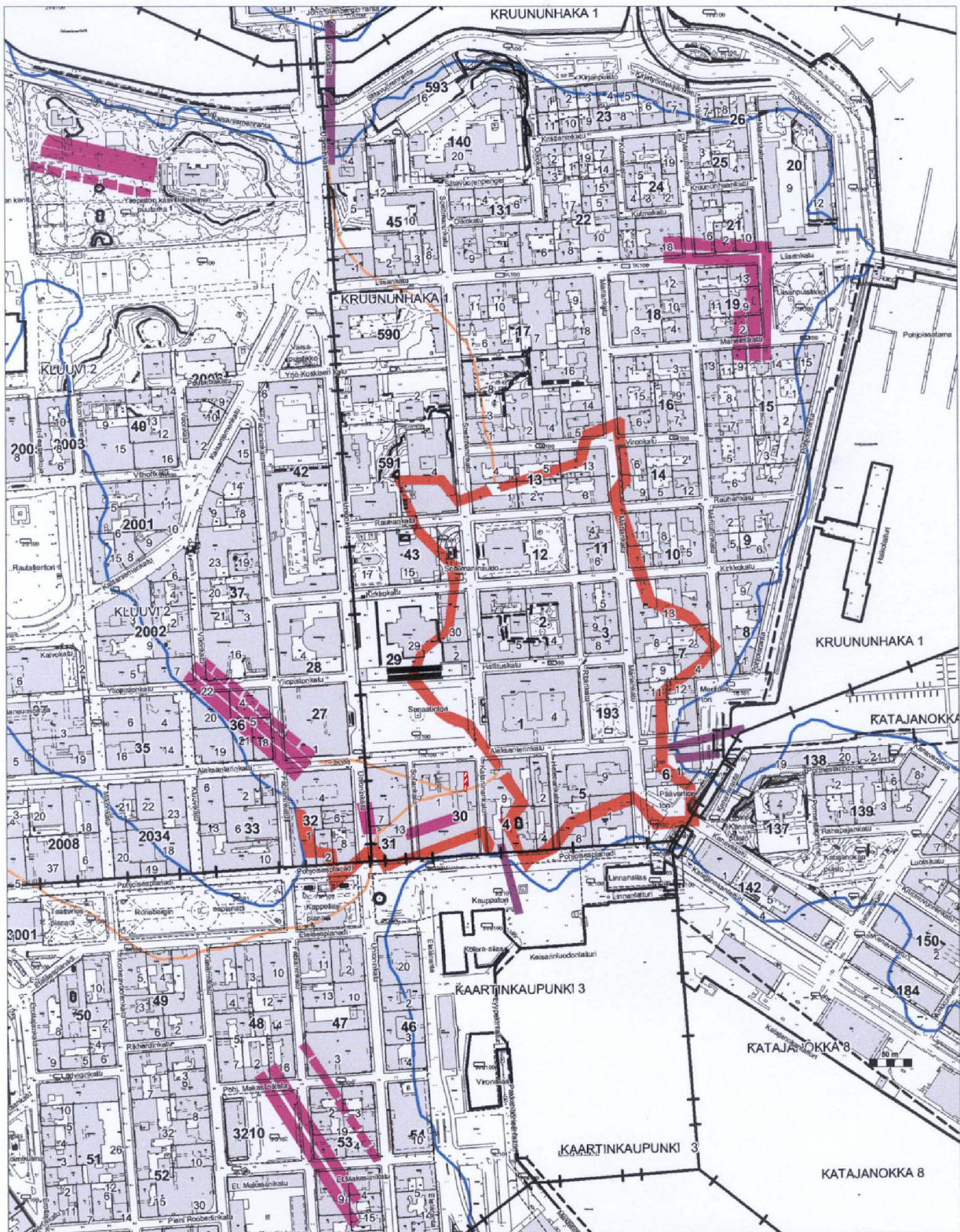
Helsinki vuonna 1721. Venäläisten linnoitus Hel singissä Uuden kaupungin rauhan jälkeen vuonna 1721. Kartassa näkyvät venäläisen linnoituksen ja parakkien lisäksi tiet, sillat, kellotapuli ja laivasillat. Muita rakennuksia ei ole merkitty. Krigsarkivet, Ruotsi.

Venäläiset perustivat myöhemmin Helsingin puolelle sotilaiskirkon, jonne varastoitujen tarvikkeiden suojaus rakennettiin kenttälinnoitus.⁹ Epätasaiseen ja kallioiseen maastoon rakennettu, kuudella bastionilla varustettu linnoitus koostui turpeella peitetyistä maavalleista, kaivannoista ja rakennuksista. Se ympäröitiin paaluvarustuksella, missä maasto sallisi sen. Espanjalaisiksi ratsuiksi kutsuttuja tukeista ja teroitettuja paaluista koostuvia rynnäkköestettä asetettiin maahan kohtiin. Linnoitus sijoittui kaupungin itäosaan ja ulottui nykyiseltä Pohjoisesplanadilta Vironkadulle ja Snellmaninkadun länsipuolelta Mariankadun itäpuolelle. Linnoituksen ulko- ja sisäpuolella oli makasiineja ja parakkeja sekä tulipalolta säilyneitä, maaseudulta tuotuja ja hätäisesti kyhättyjä rakennuksia.¹⁰

Linnoituksen lounainen bastionien välinen muuri sijaitsi valvonta-alueen itäpuolella nykyisen Senaatintorin itäpuolella. Valvonta-alueen eteläpuolelta on maanennyt tie linnoitukseen.

⁹ *Geometrisk Carta Öfver Belägenheten af Helsingfors jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wärcck 1720-t.* .0406:12:016:099, Krigsarkivet, Stockholm.

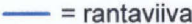
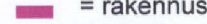

¹⁰ *Hornborg 1950: 12–15.*

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1721

Venäläisten kenttälainnoitusta kuvaava kartta
vuodelta 1721

	= linnoitus		= rantaviiva
	= rakennus		= tie
	= laiturit		

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1721 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla. Lähde: Mökkönen 2002.

Isovihan jälkeinen uudisrakentaminen

Suuri Pohjan sota päättyi Uudessakaupungissa 30.8.1721 solmittuun rauhaan. Vuoden 1710 rutosta ja pakolaisajasta selvinneet kotiin palaavat helsinkiläiset kohtasivat täysin muuttuneen kaupungin. Uuden maaherran Peter Stierncrantzin kuvauksen mukaan venäläiset olivat isovihan aikana hävittäneet linnoituksen tieltä täydellisesti kaikki kiviset holvikellarit, kiviakatut ja kirkon muuratut haudat. Linnoituksen vallien kohdalla ja niiden ulkopuolella entisiä tontteja ja katuja ei pystytty enää tuomistamaan. Suurin osa rakennuksista oli tuhoutunut tai siirretty pois, ja rakennuskanta muodostui lähinnä parakeista ja purettavista hökkelistä. Kuvaus on liioiteltu ainakin kellarien osalta. Mm. kaupungin ainoa kivirakennus Burgmanin talo oli kesännyt vuoden 1713 tulipalon ja miehitysajan.¹¹

Axel von Löwenin ruutuasemakaavaehdotus vuodelta 1723. Kartassa näkyvät myös olemassa olleet tiet, sillat, kellotapuli, laivasillat ja kaupungin ainoa kivitalo, Burgmanin talo. Venäläisten linnoitus ja parakit on merkitty piisteiviin karttaan. Krigsarkivet, Ruotsi.

¹¹ Maaherra Stierncrantz K. M:lle 20.12.1721; KA; Suolahti 1950: 428; Hornborg 1950: 14.

Helsingin jälleerakentamista vaikoittivat epätietoisuus kaupungin asemasta ja venäläislinnoituksen purkukielto. Vuoden 1723 puolustussuunnitelmassa Helsinki oli saanut varikkolinnoituksen asemansa Hamman tomiessa rajalinnoituksena. Axel von Löwen laati vuonna 1723 Helsingille säännönmukaisen ruutuasemakaavan tämän suunnitelman mukaisesti.¹² Kaavaa lueen reunat oli jätetty avoimiksi arvaavasti mahdollisia linnoituslaitteita varten. Kaupungin ympäröivä päätöri oli sijoitettu nykyisen Säätytalon kaakkoispuolelle.

Osasuurennos edellisestä kartasta.

Von Löwenin asemakaavaa ei kuitenkaan toteutettu kaupunkilaisten toivomuksesta ja valtiovallan muuttuneiden suunnitelmien takia. Lokakuussa 1724 saatiin lupa puukaalinnointi, kun oli luovutettu varikkolinnoituksen perustamisesta ja todettu venäläislinnoituksen hyötykäyttö mahdottomaksi. Sen purkua alkoi 1725, jolloin kaupungin jälleerakennus pääsi vasta kunnolla käyntiin.¹³ Linnoituksen ja korjauskelvottomien rakennusten purkamisen jälkeen kaupunkiin yritettiin rakentamaan isovihaa edeltävän asemakaavan mukaan, mitä vaikeutti katuverkoston ja tonttirajojen katoaminen.

¹² Project Öfwer Helsingfors Stads Anläggning, 0406:12:016:001, Krigsarkivet, Stockholm; Lilius 1988: 83.

¹³ Hornborg 1950: 20.

Helsinki Ruotsin ajan lopulla

Helsingin asemakaava oli 1700-luvulla lähes samanlainen kuin 1600-luvulla. Suurtorin pohjoislaidalla sijaitsevat kaupungin isonvihan jälkeen vuonna 1730 valmistunut puinen raatihuone, joka purettiin 1785. Uusi kivinen raatihuone kohosi hiukan pohjoisemmaksi vasta vuonna 1804. Torin länsi laidassa oli päävartio, joka oli siirretty sisintorin koillisosasta vuonna 1751. Siirron yhteydessä torin kapeni länsireunalta. Vanhassa päävartiosta ja myöhemmin sen korvauksessa rakennuksessa oli palovahdin päävartio. Torin muilla reunoilla oli merkittävimpien porvareiden talot. Pyhänen kirkon paikalle oli vuonna 1727 valmistunut Ulrika Eleonoran kirkko. Hautausmaasijaitse edelleen kirkon eteläpuolella. Kaupunkikuvaa hallitsivat yksikerroksiset, hirsipintaiset puutalot. Julkisivujen lautavuoraus ja punamultaus olivat vasta vähitellen yleistymässä.

Vuosisadan puolivälissä Helsingistä tuli Ruotsin neljänneksi suurin merikaupunki. Viaporin linnoituksen rakentaminen vaikutti kaupungin kehitystä. Linnoitus toi kaupunkiin kivirakentamisen taitajia, rakennusmateriaaleja ja uusia tyyliä. Helsingin puolitoistatuhantinen asukasmäärä kaksinkertaistui 1700-luvun loppuun mennessä.

Raati ja vaurastuneet kauppiat rakennuttivat 1750-luvulta lähtien useita kivitaloja kaupungin ainoan 1600-luvun lopussa valtionneuvostonlinnan kaakkoisnurkan kohdalle valmistuneen kivirakennuksen, entisen Torsten Burgmanin talon, ruutulle. Suurtorin etelälaitaan valmistui 1757 Sederholmin talo, joka on nykyisin kantakaupungin vanhin talo.¹⁴ Sen länsipuolella olevat kivitalot nykyiseen Unioninkatuun saakka rakennettiin vuoden 1761 tulipalon jälkeen, jolloin kuningas käski rakentaa kivitaloja tuhoutuneiden tilalle. Sederholmin talosta itään, entistä Torsten Burgmanin taloa vastapäätä, oli 1700-luvun lopussa puisia yksi- ja kaksikerroksisia asuinrakennuksia, oli Anders Byströmin talossa vielä 1773 turvepeitteinen tuohikatto.

Burgmanin talon luoteispuolella, nykyisen Valtioneuvostonlinnan sisäpihan kohdalla, sijainneella kaakkoisella, Keilavuorella, oli kivinen keilotalo 1700-luvun alusta ja sen pohjoispuolella kivinen koulutalo vuodesta 1759. Valtioneuvostonlinnan itäpuolisen Vuorikadun, nykyisen Ritarikadun, toisella puolella oli kruunun omistama puurakennus, Hallitustalo, vuodesta 1750. Siinä pohjoisessa rajoittuvalla tontilla oli vuodesta 1745 puinen kirkkoherranpuustelli eli rovastinpappila, jonka päärakennuksen julkisivu oli itään päin. Hallitustalon itäpuolelle, sen ja meren väliin muodostui tori, Packhusorget tai Guvernementsplatsen, jonka keskellä Laivasillan luona oli vuodesta 1765 tiilestä rakennettu pakka-, vaaka- ja tullihuoneiden rakennus. Sen asemakaavaan nähdä voino asema johtui suunnitelmista tehdä siitä kaupungin ympärille rakennettavan linnoitusmuurin osa. Rakennus on nykyisen kantakaupungin toiseksi vanhin kivirakennus. Sen tieltä purettiin vuonna 1736 valmistunut puinen meritullirakennus.¹⁵

Valvonta-alueen tontit 1700-luvulla

Kaupunki rakennettiin isonvihan jälkeen vanhan asemakaavan mukaisesti. Valvonta-alueen ympäristön korttelit ja kadut pysyivät entisellään kuten myös tontit. Tontista nro 113 tuli aikaa myöten Eteläisen korttelin tontti nro 1.

¹⁴ Merisalo 1996: 266–312.

¹⁵ Hornborg 1950: 244, 259 ja 596.

Venäläinen kauppias Ivan Levantjeff (Levantioff) asettui tontille Uudenkaupungin rauhan jälkeen 1721? ja tontti pysyi hänen hallussaan vuoteen 1739. Perunkirjoituksen (perukirja 24.10.1739) mukaan hänellä oli 1320 taalerin arvosta talo vid Stora Gatan mot torget, väster om tomten spanmålsbodan, magasin, stall och fähus, en mindre tomt jämte hus (180 dl), rakennustarvikkeita mm (138 dl), utesstående fodringar 1651 dl, Boets behållning 847 dl

Tontista pidettiin huutokauppa 26.6.1741. Tontin osti kauppias Gustaf Johan Bock 2750 taalarilla. Kauppaan kuului rantaan päin oleva ns. Schewenska gården, jonka Levantjeff oli myös omistanut. Tontti ulottui Merikatuun saakka. Tontit käsittivät 6746 neliökynnärää.¹⁶ Tontin muoto pysyi samana Ruotsin vallan loppuun saakka (ks. kartat s. 25-26, 28 ja 34). Myös Merikadun toisella puolella oleva tontti nro 9 meren rannassa kuului Bockille.

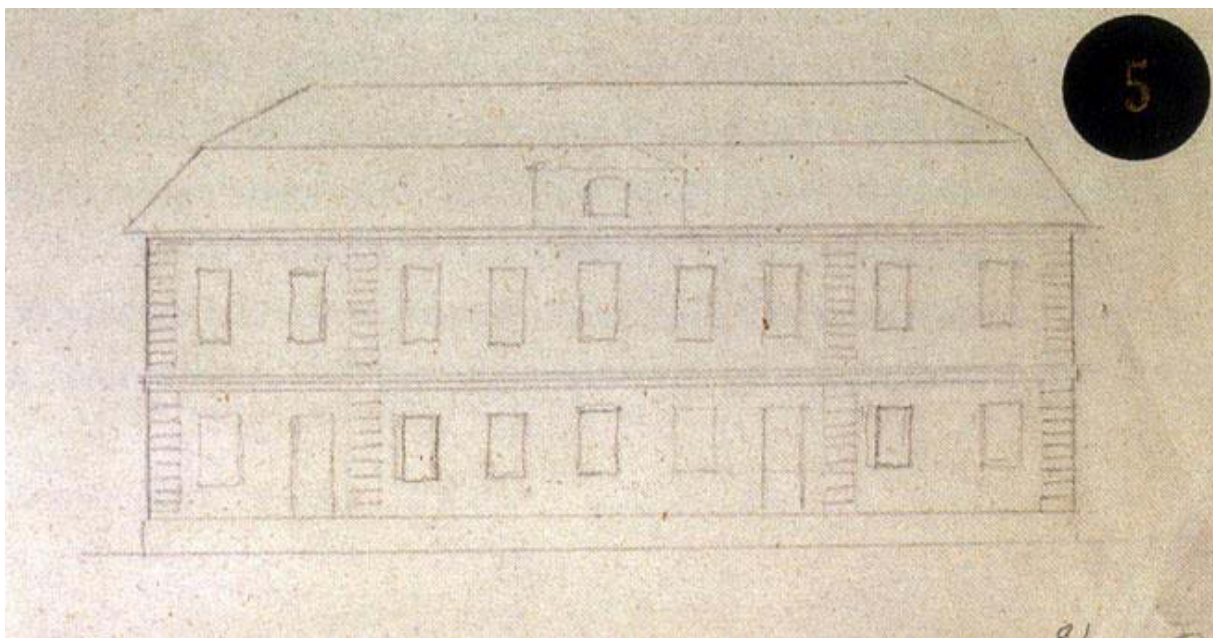
Vuoden 1752 kartassa ei ole tontteja tai tonttinumeroita. Valvonta-alueen korttelin ja meren välillä on ilmestynyt kaksi pientä tonttia/korttelia vuoden 1707 karttaan verrattaessa. Relationsritning. Plan af Ullricasborg och Broberget samt Helsingfors stad. Allekirjoitus A. Ehrensvärd ja F.W. Hoppe. Alkuperäinen kartta Krigsarkivet, Stockholm. Signum: IX nr 51.

¹⁶ Tonttien historian kirjoittamiseen on käytetty kaupunginmuseossa olleita kopioita ja kirjoituksia, jotka perustuvat mm. seuraavaan aineistoon: Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, B. Luettelot, Ba:1 Tonttikortisto omistajia koskevine tietoineen 1696-1855; Bb:5 Henkilöhistoriallinen kortisto; Da:1-2 Tonttihistorialliset muistiinpanot 1696-1799 ja 1800-1815; Dc:1 Jäljennökset ja otteet tonttikirjoista. HKA.

Vuoden 1761 tulipalo

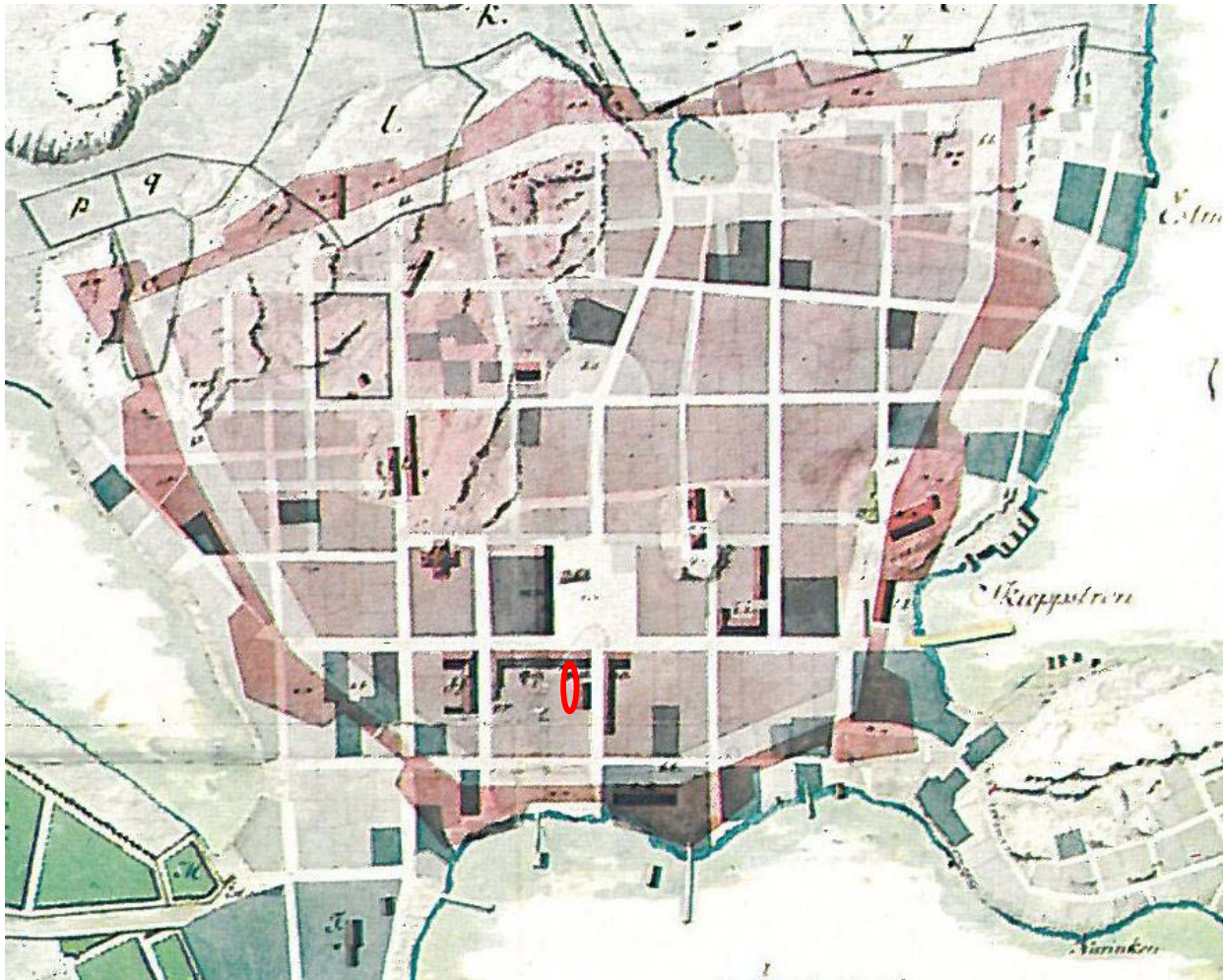
9.9.1761 syttyi valvonta-alueen länsipuolella Sofiankadun varrella Sunnin piipputehtaassa tulipalo, joka tuhosi täydellisesti kahdeksan kaupungin suurinta ja parhaiten rakennettua puutaloa ja muutamia rakennukset nykyisen Senaatintorin eteläpuolelta. Valvonta-alueen tontin omistaja raati mies Gustaf Johan Bock aloitti kivirakennuksen rakennuttamisen ja se valmistui ensimmäisenä Aleksanterinkadun etelälaitaan rakennetuista kivitaloista vuonna 1763. Kivirakennuksen rakentamiseen vaikutti kuninkaan antama määräys, että kaikkien kaupungin keskustan rakennettavien talojen tuli olla kivirakenteisia. Tämä määräys oli säilynyt Augustin Ehrensvärdin vuonna 1753 laatimaan uuteen asemakaavaan.¹⁷

Bock rakennutti tontilleen kaksi mansardikattoista taloa, jotka olivat molemmat kaksikerroksia. Suunnittelijoista ei ole löytynyt tietoja. Mahdollisesti tehtävän on suorittanut juuri ennen vuoden 1761 paloa kuolleen rakennusmestari Samuel Bernerin töiden jatkaja rakennusmestari Johan Christoffer Hillert tai joku muu monista Viaporin linnoitustöissä tähän aikaan toimineista alan urakoitsijoista. Bockin päärakennus oli ns. vinkkelitalo, jossa oli kellarit koko rakennuksen alalla. Sen pitempi, koko tontin levyinen siipi oli Stora Gatan suuntaan. Toinen, huomattavasti lyhyempi siipi ajoittui nimeämättömään katuun (=nyk. Katariinankatu). Tämän varrella jonkin matkaa etelämpänä oli vielä toinen kivirakennus, jonka eteläpäässä oli yhden huoneen kellaritila. Tämän rakennuksen jatkeena oli todennäköisesti jo alun alkaen ollut puisia ulkorakennuksia. Nämä olivat U-kirjaimen muotoisena ja ononansulkenneet keskeiseen tyyppillisen umpi- ja kiveä, jonne kivitalojen välissä ollut portti on muodostanut ainoan suoran kulkutien.

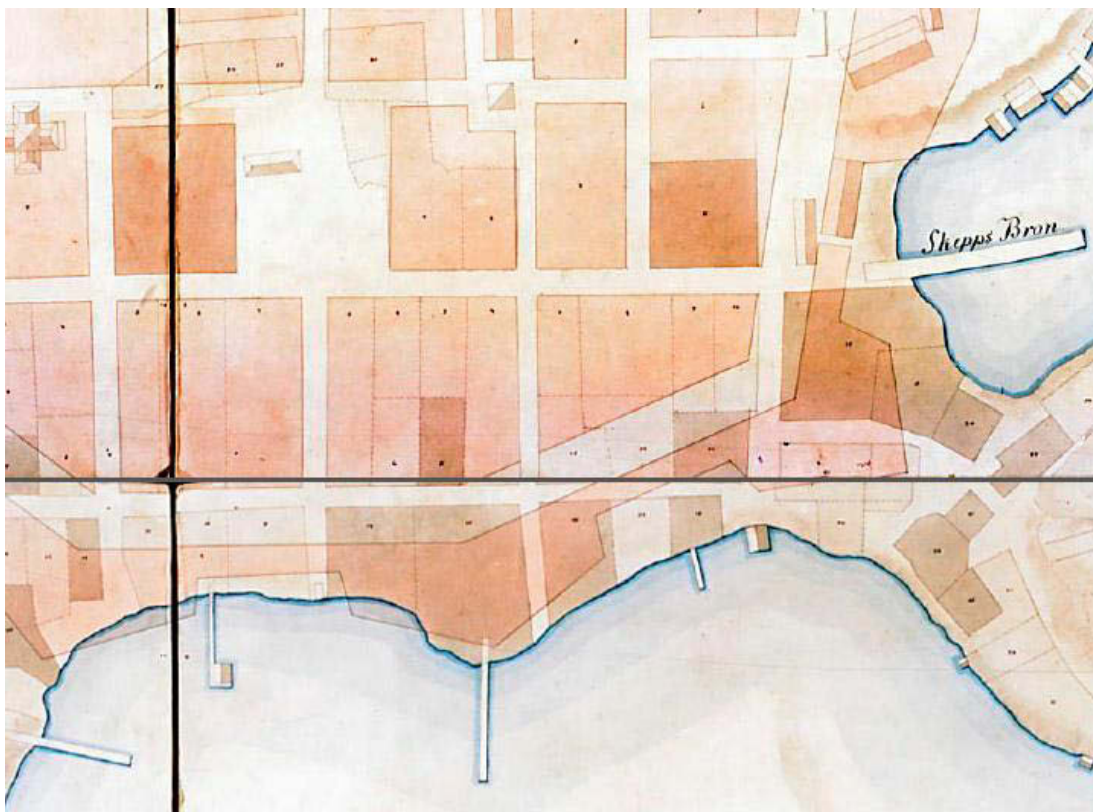
Lyijykynäluonnos Bockin talon pääjulkisivusta ennen muutostöitä. Originaali on Kansallisarkiston rakennushallituksen arkistossa. Kuva kirjasta Narinkka 1998.

¹⁷ Bockin tontin historia 1700-luvun puolivälistä lähtien on pääosin peräisin raportista: Veikko Pakkanen 1973: Helsinki. Kortteli Lejonet I/30 Pohjoispuolisko. Katariinankatu 4 – Aleksanterinkatu 20-24 – Sofiankatu 3. Rakennushistoria ja nykyasun inventointi. Ks. myös Maarit Henttonen 1998: 47-66 ja Helena Mattila 1998: 19-40.

Valvonta-alue on ympäröity A.E. Geten v uoden 1763 k artassa, jossa näkyvät kruunun kivi- ja puurakennukset ja yksi tyisten kivrakennukset. Ali mpana oleval la vaaleanharmaalla vä rillä on merki tty s illoiset kortte lit ja tonti t, tumman harmaalla linnoituksen omi stamat tonti t, punai sellä v ä rillä suunni tellut k orttelijärjestyksen muutokset ja li nnoituksen muurin sijainti. Valvonta-alu etta rajaa pohjoi sessa ja i dässä kiviset rakennukset, jotka olivat jo valmistuneet Bockin kohdalla. Bockista länteen ovat kivrakennukset oli vat vielä rakennusvai heessa. Charta Öfve r Helsingfors Stad Med Dess N ärmaste Bel ägenhet. Afmätt Å r 1763 af A.E. Gete. Alkuperäinen ka rttä: Krigsarkivet, Stockholm. Signum: IX nr 57. Kuva Stenius 1969: kartta nro 40.

Gustaf Bockin kuoltua 1788 talon ja tontin omisti Bockin tytär kapteeninrouva Anna Boisman (ent. Knorring) ja velkojat. Talon osti konkurssiinhuutokaupasta kauppias Johan Bockström vuonna 1795. Hänen jälkeensä kiinteistön omistajaksi tuli vuonna 1801 Ruotsin valtion Ylisotakomissariaatti. Rakennus muutettiin yksityisestä julkiseksi rakennukseksi kun siitä tuli tällöin myös Helsingin paikallismajurin asuin- ja virkatalo, ns. Ordonance Huset.

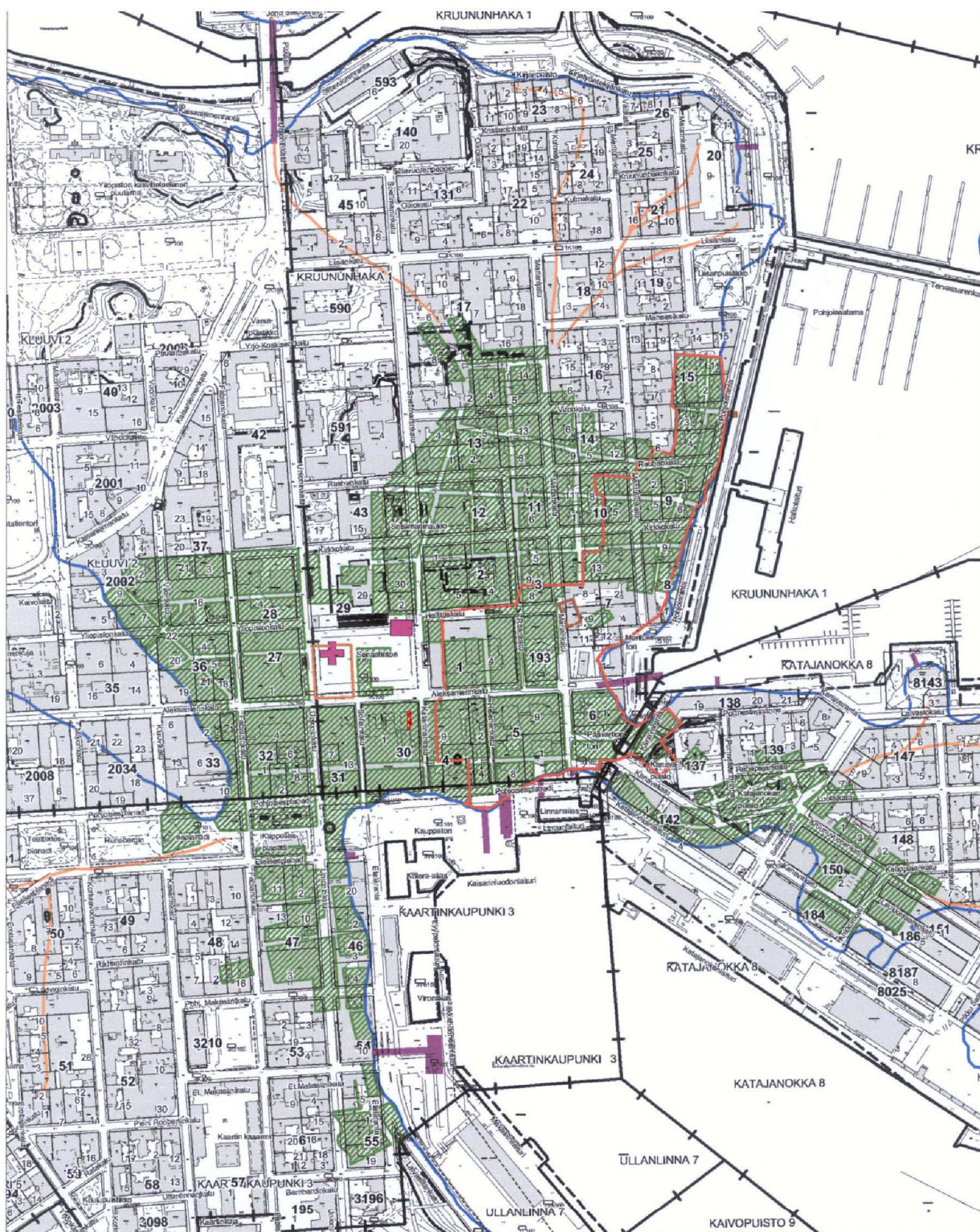
A.E. Geten suunnitelmakartan tässä vesiosiossa näkyvät ontit ja tontti numerot. Geographisk karta öfver Helsingfors stad med dess närmaste belägenheter efter. A. E. Gete 1763. Kuva: Helsingin kaupungin kaivokoneistovirasto, Kaupunkimittausosasto / HY 7.

Helsinki Ruotsin-ajan viikmeisinä vuosiina (kartassa näkyvä vuonna 1804 valmistunut raatihuone).

Osa edellisestä kartasta si joitettuna nykytilanteen päälle. Valvonta-alue on ympyröity. Eteläisen korttelin tontti nro 1 ulottuu Merikadulta Suurkadulle. Sen on perustettu samantyyppisenä ainakin 1700-luvun puolivälistä lähtien. Merikatu/Eteläinen Rantakatu sijaitsee kaupungintalon vanhan osan pohjoisosan kohdalla.

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1810

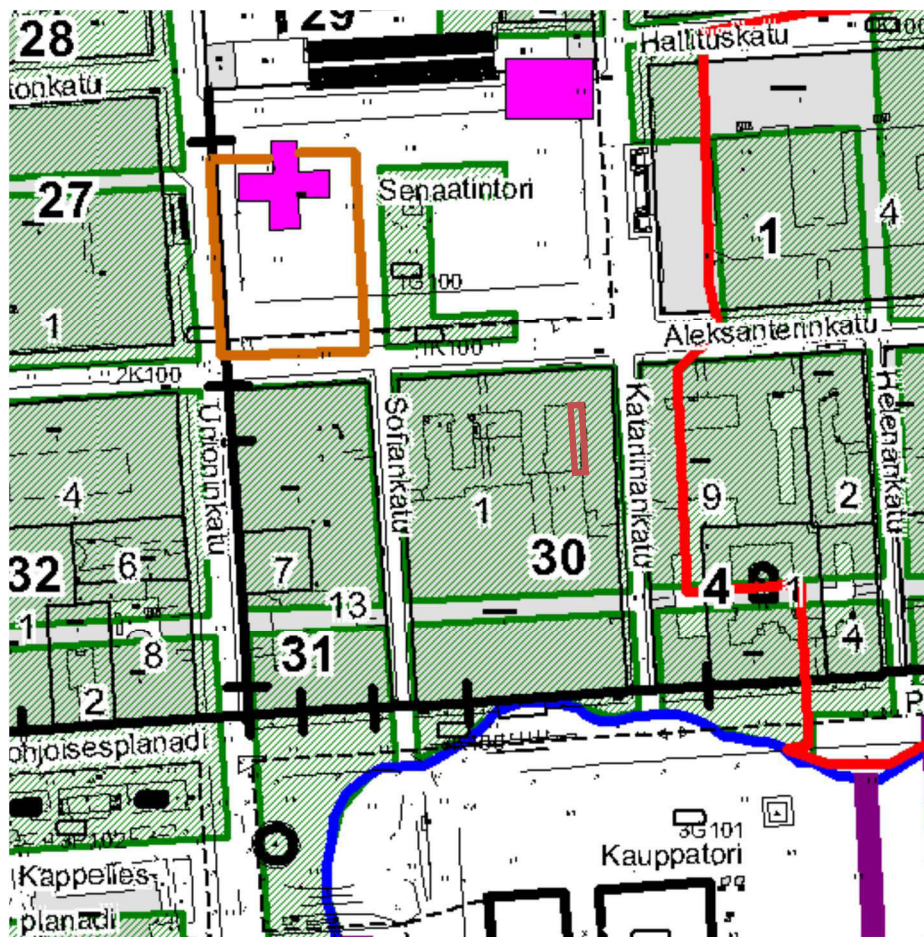
Kocken asemakaavaehdotus vuodelta 1810 -ehdotuksen pohjana toimiva olemassa oleva kaupunkirakenne

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1808 tulipalovahinkoja esittävä Kocken vuoden 1810 karttaversio sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla.

Lähde: Mökkönen 2002.

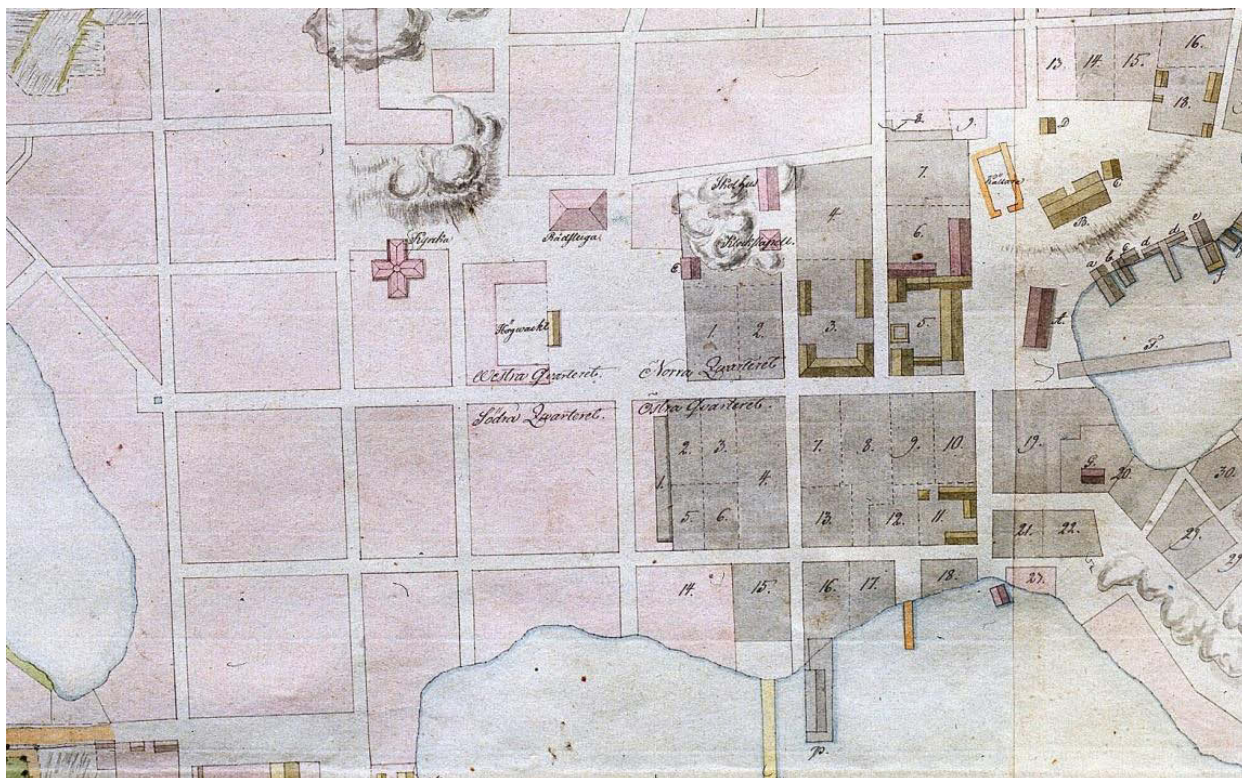
	= kortteli		= kirkkotarhan aita
	= rakennus		= rantaviiva
	= laituri		= tie
	= v. 1808 tulipalon tuhoama alue		

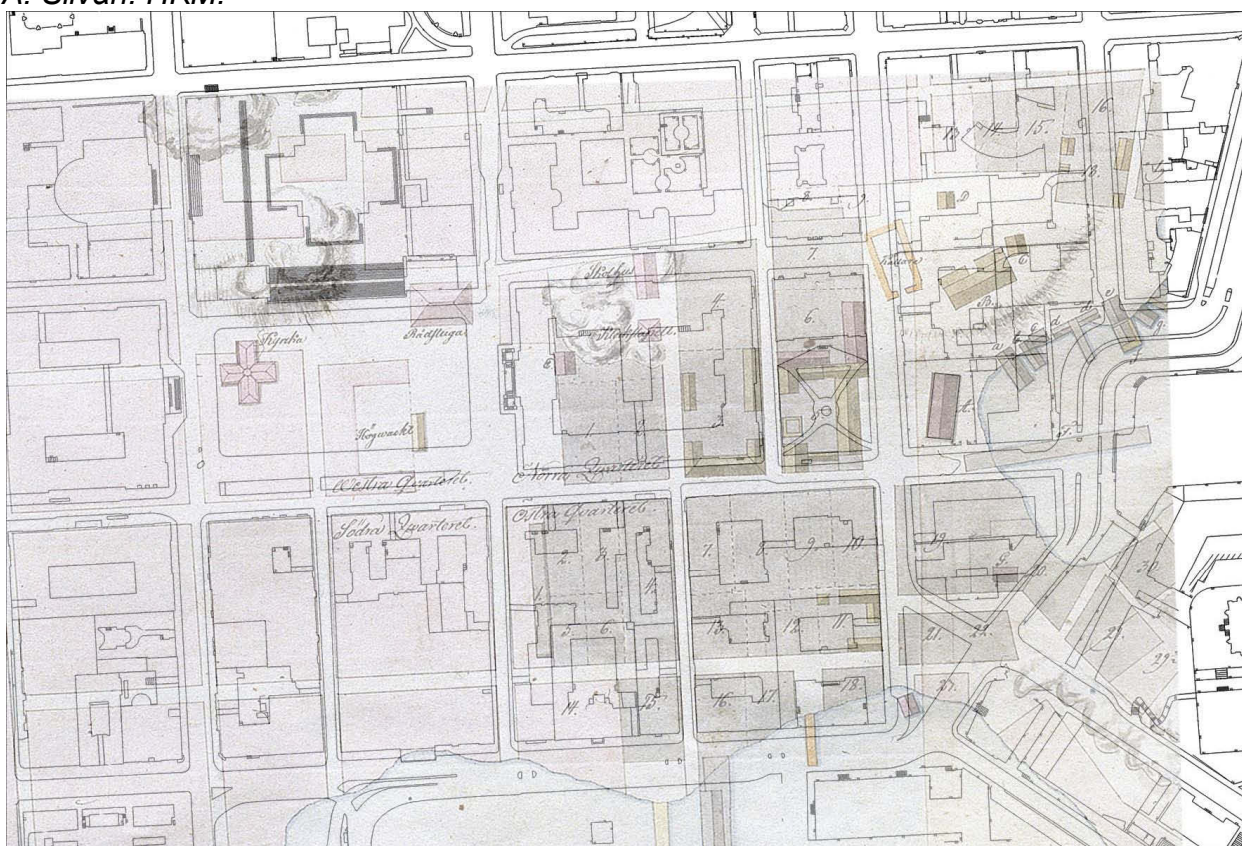
Vuoden 1810 kartta asemoituna nykyajan päälle ja valvontaa-alue rajattu. Osasuurennos edellisestä kartasta. Tässä rekonstruktiossa on käytetty myöhempiä Kocken tekemää tulipalokarttaa vuodelta 1810 kuin mitä on alla. Museovirasto

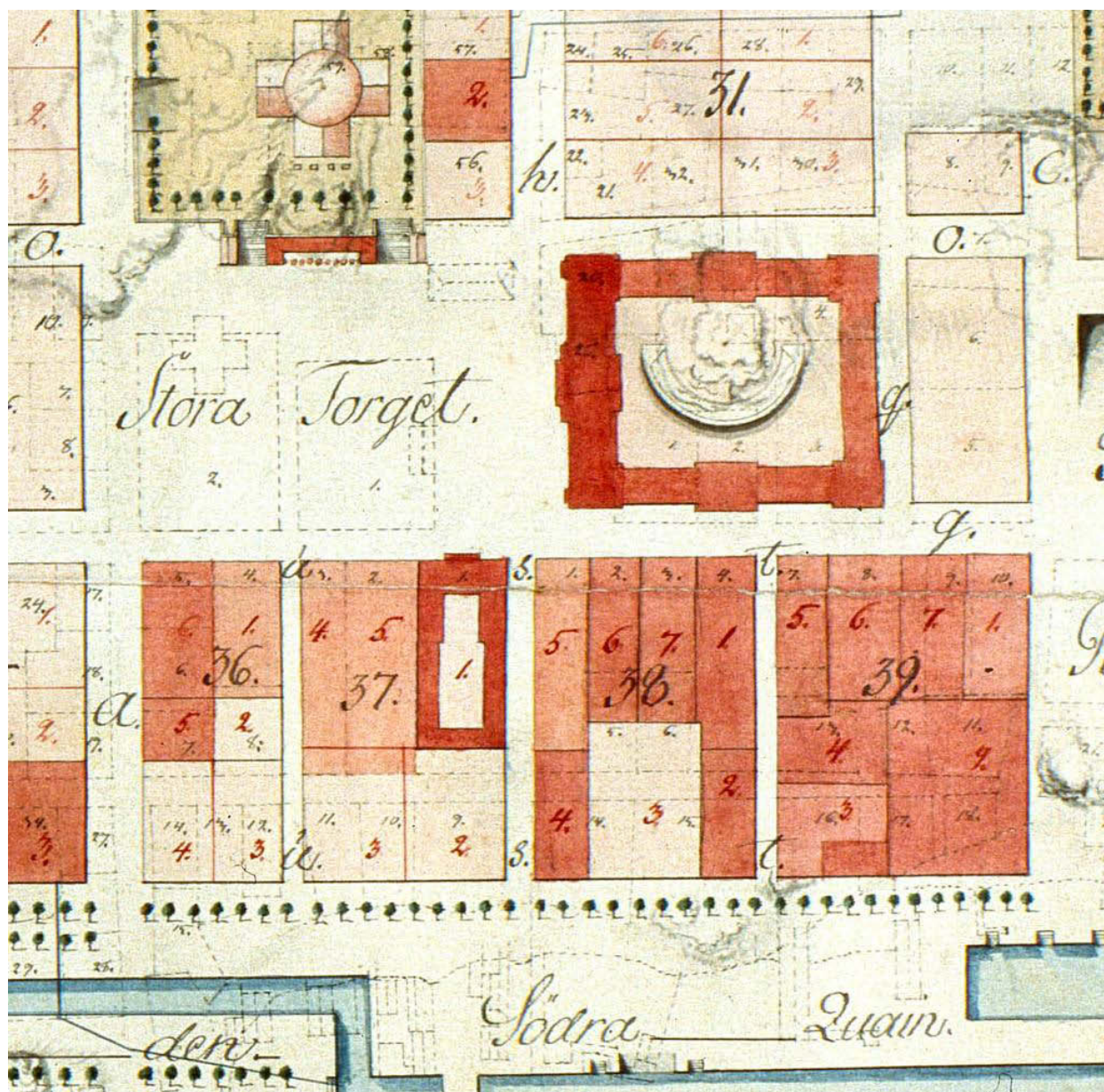
Helsinki 1809. Ilmeisesti A. Silvanin vuoden 1808 tulipalon tuhoja esittävä kartta. Tulipalo ei ulottunut valvontaa-alueelle. Palaneet alueet on merkitty harmaalla. HKM.

Osa vuoden 1808 tuli palon tuhoja esittävästä kartasta vuodelta 1809. Tummanharmaalla on esitetty tuhoutuneet korttelit. Koulu ja kellotorni eivät palaneet. Tuhoja kuvaavan listan on allekirjoittanut O. N. Wahlberg. Kartan on piirtänyt ilmeisesti A. Silvan. HKM.

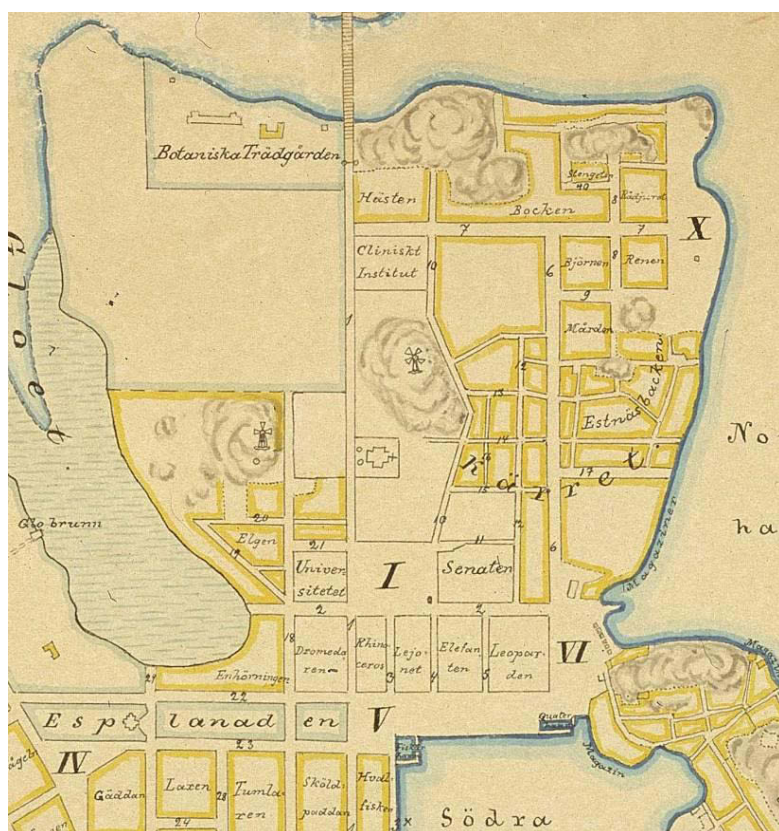
Edellinen kartta sijoitettuna nykykarttapoljan päälle. Asemointi Markku Heikkinen/HKM. Pohjakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto.

Helsingin keskusta vuonna 1820. Mustalla katkoviivalla on Ruotsin vallan lopun kortteli- ja tonttijako ja mustalla värillä tonttinumerot. Mustalla ja punaisella yhtenäisillä viivoilla on merkitty uusi tonttijako ja punaisella numeroinnilla uusi tonttinumerointi. Bockin tontin eteläosasta on erotettu kaistale uuteen eteläpuoliseen tonttiin, joka sijaitsee pääasiassa entisten Merikadun ja ranta korttelin kohdalla. Yksityiskohta Anders Kocken laatimasta uudelleen rakentamisen edistymisestä kuvaavasta kartasta. Kansallisarkisto.

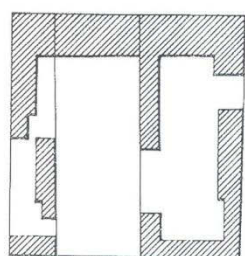
Osa edellisestä kartasta sijoitettuna nykykartan päälle. Valvonta-alue on ympyröity.

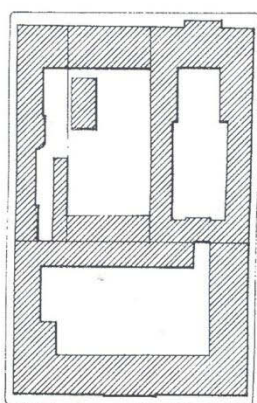
Asemakaavan todellinen tilanne Helsingissä vuonna 1833. Valvonta-alueella uudet korttelit on muodostettu ja Meri katu on kadonnut. Kärretin/Suonaluella vanha tonttijärjestys on vielä osaksi voimassa.

Tontin historia 1800-luvun alusta nykypäivään

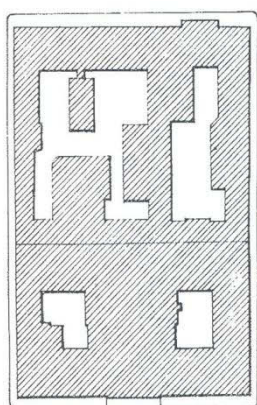
Kaupungin kaakkoisosan tuhonneen vuoden 1808 tulipalon jälkeen He Isingille alettiin laatia pikimmiten uutta asemakaavaa. Johan A. Brecht Ehrenströmin laatimassa uudessa asemakaavassa Suurkadun/Aleksanterinkadun eteläpuoliset korttelit säilyttivät muotonsa kadun eteläpuolella kivitalojen ansiosta. Korttelit ulottuivat kuitenkin lähemmäksi rantaa kuin aiemmin, sillä niihin yhdistettiin Merikatu ja suurin osa Merikadun eteläpuolisista rantakortteleista. Uuden korttelin eteläraja oli pohjoisempaa kuin vanhan eteläisen rantakorttelin. Kortteleiden ja meren väliin jätettiin laaja katu- ja torialue, joka tehtiin osittain merta täyttämällä. Suunnitelman toteuttaminen alkoi välittömästi asemakaavasunnitelman valmistuttua v. 1812.¹⁸ Leijona-korttelin kohdalla kaava toteutui lopullisesti vuonna 1827, kun Merikadun eteläpuolella ollut kortteli yhdistettiin siihen tonteiksi nro 2 ja 3.

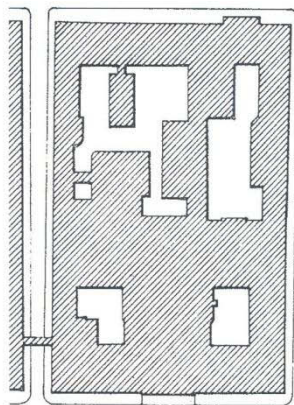
1810

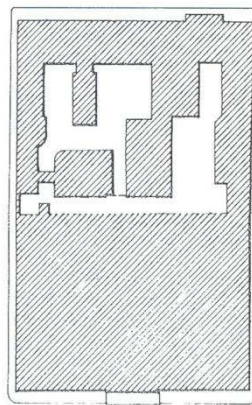
1840

1910

1940

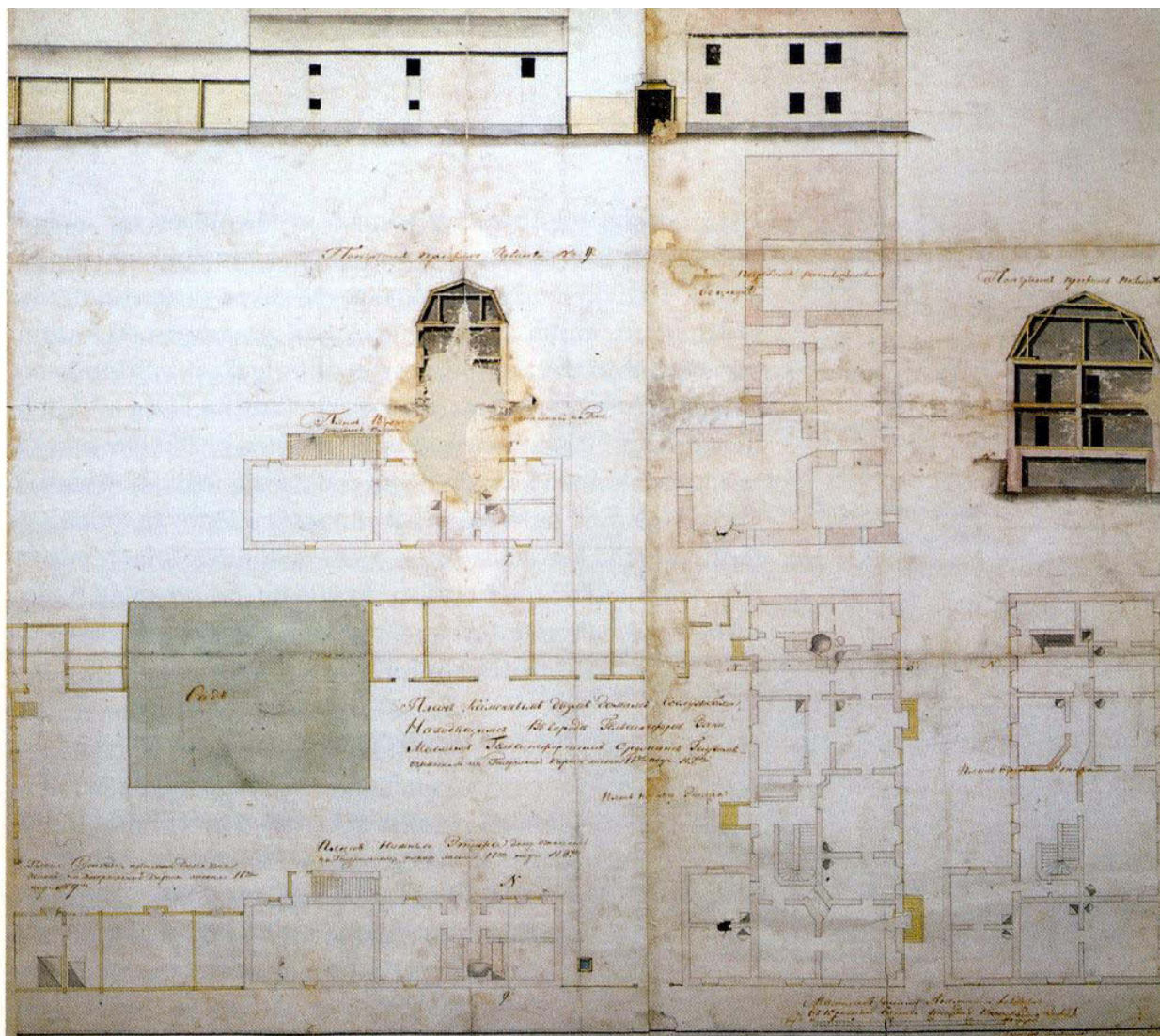
1980

Leijonan korttelin vaiheet TKK:n historian laitoksen harjoitustyön 1980 mukaan. Korttelin oikeassa yläkulmassa sijaitsee Bockin tontti. Kuva selvityksestä Aleksanterinkatu 20-24. Rakennushistoriallinen selvitys. Arkkitehtitoimisto ark-byroo.

¹⁸ Pekkanen 1975. Tämän osan teksti perustuu pääosin Pekkasen Goviniuksen talon rakennushistoriaselvitykseen. HKM.

Venäläisten valloitettua Heisingin maaliskuussa 1808 Bockin talon joutui Keisarillisen Sotaministeriön hallintaan ja kaupunkin venäläisen upseeripäällystön asuintiloiksi. Mahdollisesti 300 neliömetrin kokoinen pihapuisto on tehty silloin. Talon omistivat Expedition för Infanteri Armeen/Militie Contoirtet 1808-1813 ja Commissariats-Contoirtet för Activa Armeen i Finland 1813-1819.

Jo Ruotsin vallan aikana puhjennut riita Ordonnanssitalon omistuksesta (Eric Borgström omisti 16,6 % Johan Bockströmin pojan hollolijana) jatkui vuosina 1812-1816. Riita päättyi valtion hyväksi, jolloin rakennus päätettiin kunnostaa väliaikaiseksi asuintiloiksi maan korkeimmalle hallintoviranomaiselle kenraalikuvernöörille.

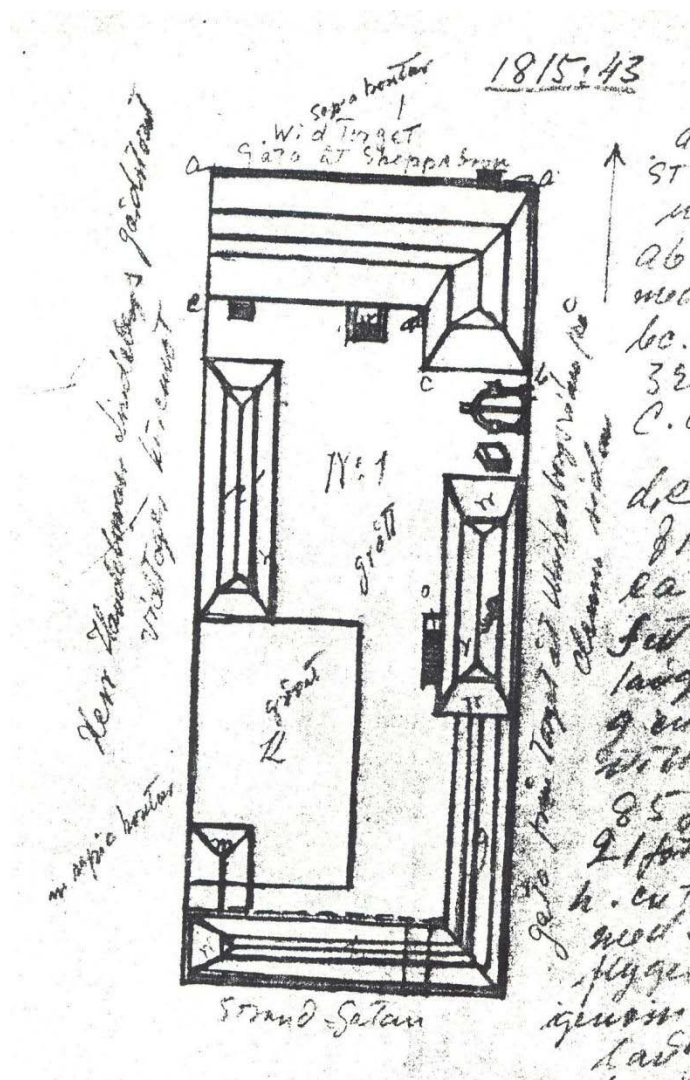

Birjukovin 1813 laati ma muutossuunnitelma. Ylhäällä näkyy K atariinankadun puolella päärakennuksen itäinen julkisivu, portti ja aita, kivinen sivurakennus ja sen eteläpuolella puinen piharakennus. Pohjapiirroksessa näkyy portin vasemmalla puolella kivi, joka vuosien 1816-1819 m uutostöissä jäi rakennuksen sisälle. Originaalin oviraston rakennushistorian osaston arkisto. Kuva kirjasta Narinkka 1998.

Ensimmäisen muutossuunnitelman laati vuonna 1813 linnoitustöiden valvoja Birjukov. Seuraavaksi muutospöytäkirjat laati Pehr Granstedt 1815/1816, mutta rakennuksen

modernisointi toteutettiin kuitenkin kaupungin uuden Ileenrakentamiskomitean arkkitehdiksi valitun Carl Ludvig Engelin suunnitelmien mukaan. Työt suoritettiin vuosina 1816-1819 ja se merkitsi aikaisemman arkkitehtuurin alistamista uuden kokonaisuuden osaksi. Lisätilan saamiseksi pääraKENNusta korotettiin kerroksella, sen lyhyemmän päälänsisiipeä ja atkettiin Katarinankadun sivurakennuksen pohjoispäättyyn saakka. Heti lyhyen siiven eteläpuolelle tehtiin 1. kerrokseen porttikonki ja sen eteläpuolelle kadun puolelle porttikonkiin yhteydessä oleva kylmä tila. Sen keskellä oli kaivo. Kaivo oli ollut kohdalla jo aiemmin (ks. kartta alla). Pihan puolelle tuli lämmitetty huone 1. kerrokseen.

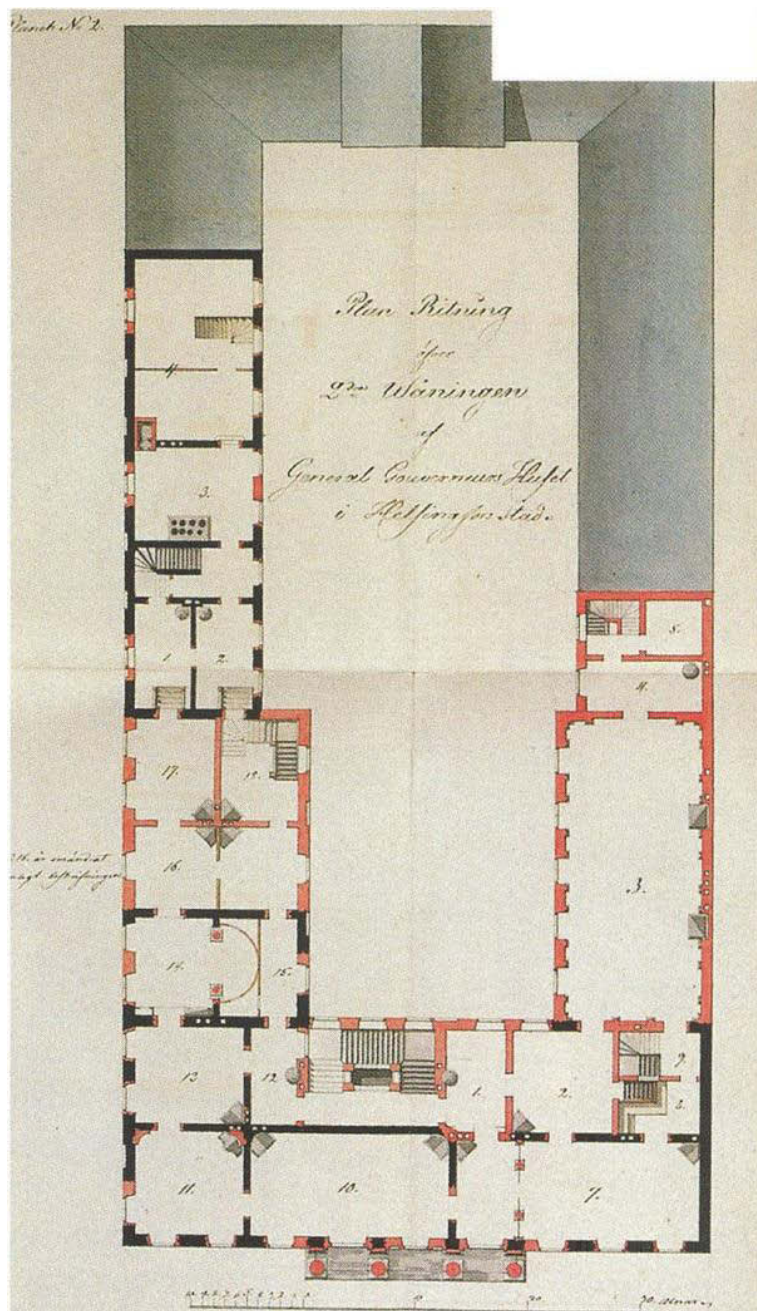
Pihan länsilaidalle lisättiin uuden itäsiiven mittainen länsisiipi. Tämä liittyi pohjoispäästään päärakennuksen pihafasadiin.

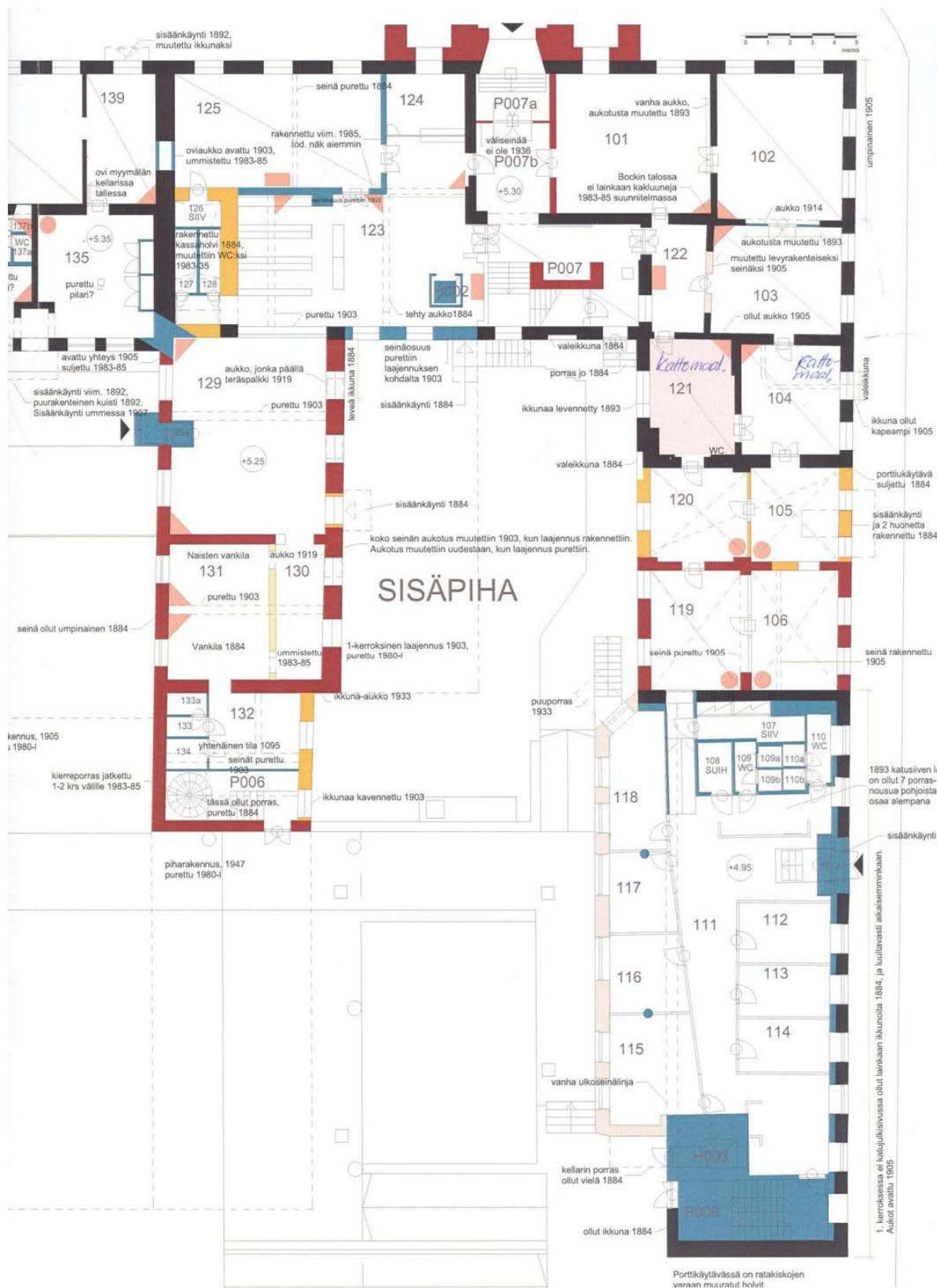
Asemapiirros vuodelta 1815 esittää tonttia ja maansardikattoisia rakennuksia ennen muutosta empiriasuun. Pohjoisessa ja idässä on kivirakennukset ja länsi- ja eteläosassa puiset rakennukset. Portin luona näkyy kaivo. Aminoffin kokoelma. Kopio HKM.

Aikaisempi hirsinen piharakennus purettiin, ja osittain sen paikalle rakennettiin tiilestä uusi, 1-kerroksinen piharakennus. Se noudatti vuoden 1812 asemakaavamukaista uutta tonttijakoa, jossa vanhojen tonttien 1, 2 ja 3 eteläraja oli siirretty noin 14 metriä pohjoisemmaksi nykyisestä Merikadulta. Uusi piharakennus kiersi J-kaiteen muotoisena pihatan takaosan ympäri ja yhtyi m. olemmista päistään kiinteistön muuhun rakennuskantaan. Näin muodostuneelle umpipihalle oli kaksi holvattua porttikäytävää, toinen päärakennuksen itäsiiven ja toinen piharakennuksen itäosan kohdalla.

Pihasiipien välistä päärakennuksen pihan puolelta seinä purettiin uuden portaikon tieltä pois. Muutospirustusten mukaan pihaseinä tuli entiselle paikalleen.

Kenraalikuvernöörin palatsin 2. kerroksen pohjapiirustus. Punaisella erottuu vuosien 1816-1819 muutostyöt. Orig. Tarmo:n arkisto, ainaspalovakuutus. Kansallisarkisto. SRM. Kuva kirjasta Narinkka 1998.

*Bockin rakennusten ajalli
kerroksellisuus 1. kerroksessa . Kuva
selvityksestä A leksanterinkatu 20-24.
Rakennushistoriallinen selvitys.
Arkkitehtitoimisto ark-byroo.*

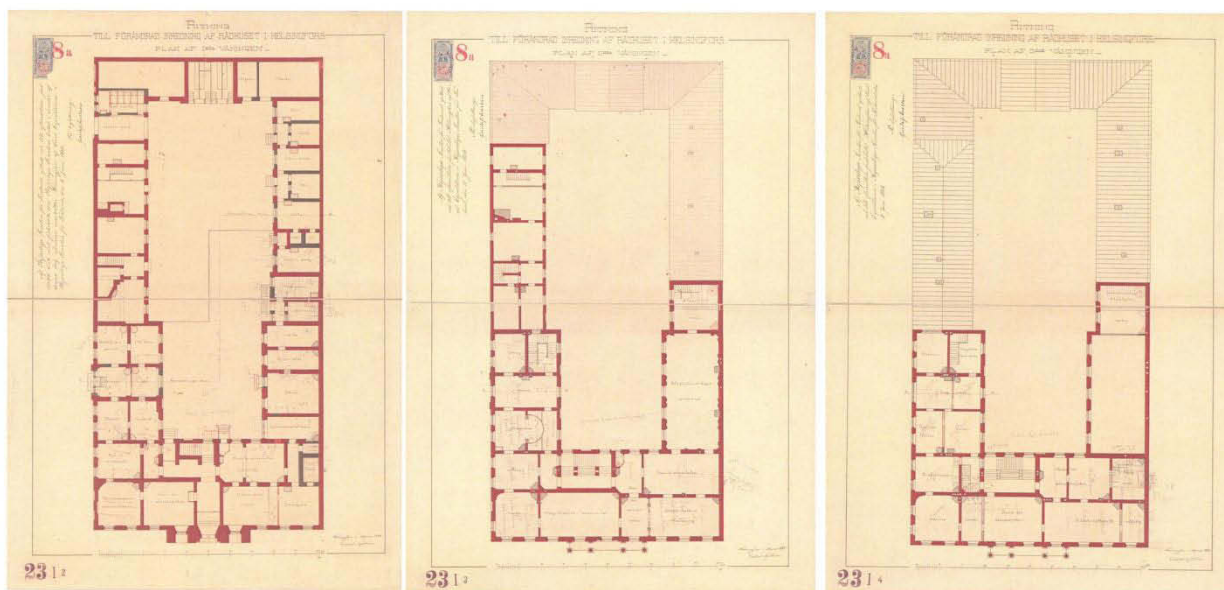
Tontti oli vuonna 1822 palovakuutusasiakirjaan sisältyvien asiakirjojen mukaan kooltansa 30,9x64,4 metriä. Päärakennus oli kooltaan 30,9x12,7 metriä, itäsiipi 16,1x9,7 metriä ja länsisiiven pohjoisosa 16,2x8,3 metriä ja eteläosa 6,2x7,1 metriä. Siipirakennus oli kooltansa 24,2x7,3 m.

Rakennus oli kolmen kenraalikuvernöörin residenssinä vuoteen 1837, jolloin se ostettiin kaupungin raatihuoneeksi. Sinne sijoitettiin mm. raastuvanoikeus, huutokauppakamari ja vankila. Jälkimmäinen sijaitsi olemmissa siipirakennuksissa. 1. kerroksen länsisiivessä oli naisvankila ja itäsiivessä miesvankila.

Vuonna 1879-1880 päärakennuksessa toimi 1. kerroksessa poliisikamari ja huutokauppakamari, 2. kerroksessa raastuvanoikeus, maistraatti, rahatoimisto ja kaupunginvaltuusto ja 3. kerroksessa tullikamari. Katarinankadun siipirakennuksessa oli 1. poliisivartiokonttori, salapoliisin toimisto ja kaupunginvankila.

Vuodesta 1882 talo toimi kaupungintalona.

Vuonna 1884 kellariteistön pohjainen porttihuolvi suljettiin muuttamalla se tavalliseksi katuoveksi ja kahdeksi huonetilaksi.

Gustav Nyströmin laatima muutossuunnitelma 1884 esittää Bockin talon tilanteen ennen 1900-luvun suuria muutoksia. 1., 2. ja 3. kerros Orig. HKA. Kuva selvityksestä Aleksanterinkatu 20-24. Rakennushistoriallinen selvitys. Arkkitehtitoimisto ark-byroo.

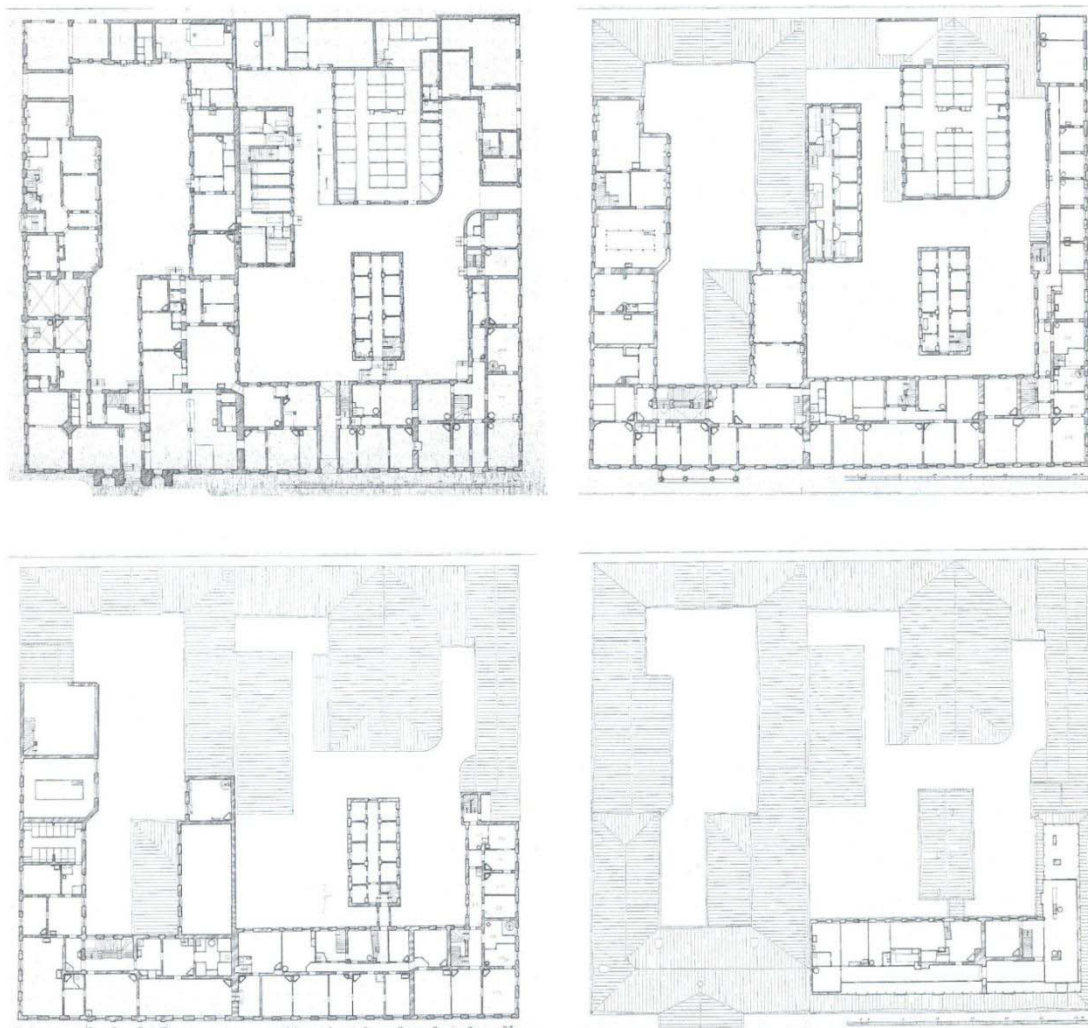
Rakennustutkijoiden tutkimuksissa pihan pohjoisosan periaikoinen rakentaminen päärakennuksen kellariin on ajoitettu 1800-luvun loppuun (1882-1898 välille). Sitä on muutettu vuonna 1903 kun siinä länsireunaan tehtiin lisärakennus. Vanhassa vuoden 1812 kellarin pohjapiirroksessa tässä kohtaan on kellareiden ainoa suurempi aukko, ilmeinen ovi aukko pihalle, mutta portaita ei ole esitetty siinä. Rakennuksen sisäpuolella 1. kerroksesta ei näyttäisi johtavan portaita kellariin. Muut kellarikerroksen kartat puuttuvat käsillä olleesta kartta-aineistosta. Heti kellariaukon itäpuolella on ollut pääportaat pihalta 1. kerrokseen. 1800-luvun alun muutostöissä pihan pääportaat on siirretty idemmäksi pihan nurkkaan ja pihan kellarioviaukko pihalle on suljettu ja käynti

kellareihin on ohjattu rakennuksen sisäpuolisen uuden pääportaikon alta. Kellariaukko on avattu uudelleen 1800-luvun lopussa.

Vuonna 1903 tilanpuutteen takia päärakennuksen ja sen länsisiivessä liseen nurkkaukseen lisättiin 1-kerroksinen, kellariton, ulokemainen 3 huoneen huoneisto. Se oli kuusi metriä leveä.

Vuonna 1905 Katarinankadun sivurakennuksessa suoritettiin suuria muutostöitä maistraatin arkistoa varten. Talon kaikkien sisäosat ja pihan fasadi purettiin ja rungon pääosaa levennettiin pihan alueelle. Talon laajennus sai aikaan Katarinankadun sivurakennuksen ja itäisen päärakennuksen leveysuhteen kääntymisen päinvastaiseksi kuin aikaisemmin. Kellarista kaivettiin ilmeisesti vuonna 1912 putkitunneli pihan pohjiin päärakennuksen länsisiiven eteläpäähän kun keuhkutila muutettiin lämpökeskukseksi. Rakennusten ilmeiset tekivät pihan alueesta ahtaan pussipihan.

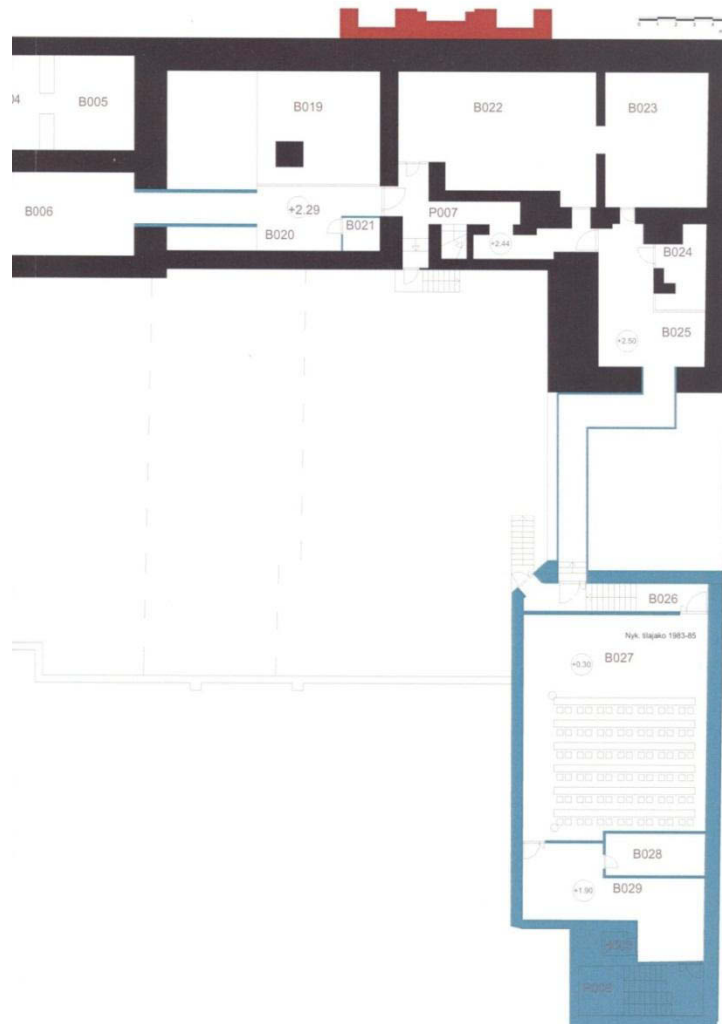
Vuonna 1913 rakennus siirtyi raastuvanoikeuden ja maistraatin käyttöön vuoteen 1984 saakka kaupungintalon muutettua entisen Seurahuoneen tiloihin (nyk. kaupungintalo).

Kaupungintalokorttelin pohjoisosan rakennukset vuonna 1933. Gunnar Taucherin piirustukset 1-4. kerroksien. Orig. HKR. Kuvaselvityksestä Aleksanterinkatu 20-24. Rakennushistoriallinen selvitys. Arkkitehtitoimisto ark-byroo.

Aarno Ruusuvoori voitti vuosien 1960-1961 järjestetyn suuren suunnittelukilpailun kaupungin omistamien vanhojen korttelien 30 ja 31 nykyistämiseksi. Hänen ehdotuksensa perustui ns. rakaaliin saneeraukseen määritellyissä korttelissa. Käytännössä tämä tarkoitti korttelin 30 sisäosien laajamittaista purkamista ja korvaamista kokonaan uusilla rakenteilla, koska näitä vanhoja rakennuskokonaisuuksia ei katsottu ehyinä säilyttämisen arvoisiksi. Bockin tontin eteläosan rakennukset purettiin ja Katariinankadun puolelta siirrettiin iharakennuksen länsisiipi ja Katariinankadun puoleinen julkisivu. Saneeraamisen pohjoisraja kulki Katariinankadun puoleisen nykyisen porttikongin kohdalla.

Bockin talon ja siipirakennukset saneerattiin vuosina 1985-1988. Aarno Ruusuvooren alkuperäinen suunnitelma 1960-luvun alusta olisi jättänyt vain pääasiassa talojen julkisivut ja jotakin arvokkaiksi koettuja rakennosia. Korjaaminen tehtiin kuitenkin Ruusuvooren ja kaupungin yhteistyönä entistävänä peruskorjauksena. Suurempia muutoksia oli että länsisiiven vuoden 1903 kellariton levitys purettiin ja Katariinankadun siipi rakennuksen alle rakennettiin auditorio ja käytävä päärakennukseen.

Bockin rakennusten ajallinen kerrontasellisuus kellari-ssa. Kuvassa sinisellä on sivurakennuksen kellariin otettavaan kohtaan rakennettu uusi auditorio (1985-88) ja sieltä vanhoihin kellareihin (1763) johtava käytävä. Kuva selvityksestä Aleksanterinkatu 20-24. Rakennushistoriallinen selvitys. Arkkitehtitoimisto ark-byroo.

Raatihuoneen eli Bockin p iha ennen remont tia vuonna 1984. Länsi siiven edessä on vielä matala piharakennus vuodelta 1903. HKM.

Matala piharakennus on purettu pois remontin alussa. HKM.

Bockin talon ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin remontin jälkeen kaupunginkanslian tiedotustoimiston ti loja. Muuten rakennus oli ja on edelleen kaupunginvaltuuston kokouskäytössä. Jo ennen vuoden 2013 valvonnan kanssa yhtä aikaa tehtiä Katariinankadun siiven 1. kerroksen remontoimista kauppatiloiksi ne toimivat jo hetken väliaikaisina kauppatiloina Kiseleffin kauppiastalon korjauksen takia.

4. AIEMMAT ARKEOLOGISET HAVAINNOT KOHTEESSA JA LÄHIYMPÄRISTÖISSÄ

Kaupunginmuseon vuoden 1980 Leijona-korttelin pohjoisosan suojelutasoselvityksen tutkimusohjelmassa mainitaan myös arkeologiset kaivaukset, jotka oli tarkoitus suorittaa pääasiassa ennen rakennustöitä. Nämä eivät kuitenkaan toteutuneet silloin.

Itse kohteessa Bockissa tehtiin tästä sovittu ehdäväksi jonkinlainen arkeologisia tutkimuksia/valvontoja kaupungintalon korttelin 2. peruskorjausvaiheen, korttelin pohjoisosan rakennuksien, vuosien 1985-1988 remonttien yhteydessä. Rakennusviraston tekemän 2. peruskorjausvaiheeseen suunnittelutyön yhteydessä kantavien seinien perustuksia kaivettiin esiin talvella 1984-1985 Katariinankadun puolella Bockin itäsiivessä ja pihasiivessä. Museovirastolta haetun luvun mukaan kaupunginmuseo ehdotti että samalla dokumentoidaan vanhoja kerroksia kaivaustöiden yhteydessä talosuunnitteluosaston mittausjaoksen toimesta kaupunginmuseon johdolla. Minkäänlaista raporttia ei ole kuitenkaan löydetty kaupunginmuseosta. Ainoastaan on löydetty 11 värikuvaa, jotka esittävät samaa tilaa R 120 vuonna 1984 edellään mainitun tutkimuksen aikana. Kuvien mukana olevassa lapussa viitataan ”piirustuksiin ja kuviin kortteli 30 kaivauksista ja löydöistä ja diihin”, mutta piirustuksia ja mahdollista raporttia, ei ole löydetty. Museossa on runsaasti luettelemattomia dioja rakennusten korjaustöistä, mutta niissä on vain kolme arkeologiaan liittyvää diata Bockista. Burtzista on Sumppun, nykyisen piharakennuksen, kohdalta yksi dia, jonka kuvatekstissä puhutaan 1700-luvun pihakiveyksestä. Kuvassa näkyvä kuoppa täytyy olla rakennuksen ulkopuolelta, sillä Sumppussa on kellarit. Mahdollisia asiaan liittyviä papereita HKR:n arkistoista ei lähdetty etsimään tämän kertomuksen puitteissa.

Ongelmana on mihin huoneeseen R 120 viittaa. Kaupunginmuseon vuoden 1980 suojelutasoselvityksen kartassa ei ole huonetta R 120. Kaupunginmuseon vuoden 1973 inventoinissa huonenumeroita on muutettu karttaan käsin (jälkikäteen?), siten että sivun 37 vuoden 2010 rakennushistorian selvityksen kartassa näkyvä huone nro 119 olisi kuvien huone R 120. Bockin vuoden 1982 muutos- ja korjauspiirustuksessa tila 120 on myös edellään mainittu tila. Vuoden 2010 rakennushistorian selvityksessä, sivun 37 kartassa, huonenumerointi on jälleen eri kuin muissa kartoissa ja inventoineissa.

Kyseessä olisi silloin alkuperäisen päärakennuksen Katariinankadun puoleisen osan eteläpuolella 1. kerroksessa pihan puolella olevasta huoneesta, joka kuuluu vuoden 1816-1819 kellarittomaan laajennusosaan vanhojen kivitalojen välissä. Aiemmin tämä kohta oli ollut pihamaata, jonka pohjoisosassa on ollut portti kadulle. Etelämpänä katua vastaan on ollut aita ja sen vieressä pihalla kaivo (ks. kartat s. 34-35).

Vuosien 1816-1819 rakentamisessa lisärakennuksen 1. kerroksen pohjoispäähän heti vanhan päärakennuksen eteläpuolelle tuli kadulta pihaan johtava porttikonki vanhan portin kohdalle. Sen eteläpuolella sisäpihan puolella oli yksi lämmitetty huone ja kadun puolella kylmä tila. Ensimmäinen mainittu huone oli huone R 120, jonka puulattian alle jäi tällöin pihan mukainen kiveys. Lattian pinta oli kuvissa näkyvässä lapuissa merkitty korkeudelle 5,32 m mpy ja pihakiveys korkeudelle 4,30 m mpy, mutta viestissä kiveyksen pintakorkeudeksi korjataan 4,17 m mpy (vanha korkeusjärjestelmä, uuden järjestelmän mukaan **4,47 m mpy**).

Lattia oli aivattu kohdalla rakennettavan käytävän rakennetutkimusten ja seinien perustutkimusten takia. Käytävä tuli kulkemaan etelän piharakennuksen alla rakennettavasta maanalaisesta auditoriosta tällä ja pohjoispuolisen huoneen kohdalla rakennuksen länsisivulla ennen kuin kääntyi itään ja sitten pohjoiseen vanhan päärakennuksen kellariin (ks. kartta s. 40).

Väripaperikuva vuodelta 1984 tilasta R 120 eli Katariinankadun puoleisen siiven huoneesta 1. kerroksessa. Lattian alta on tullut esiin vanhaa pihakiveystä. 1700-lukujen kivrakennusten välissä ollut tila täytettiin rakennuksella vuosina 1816-1819, jolloin pihakiveys on jätetty puulattian alle. Kuva todennäköisesti huoneen länsilaidalta ja kuvaussuunta WNW. HKM.

Edellinen tilanne. Kuva todennäköisesti huoneen itälaidalta ja kuvaussuunta WNW. HKM.

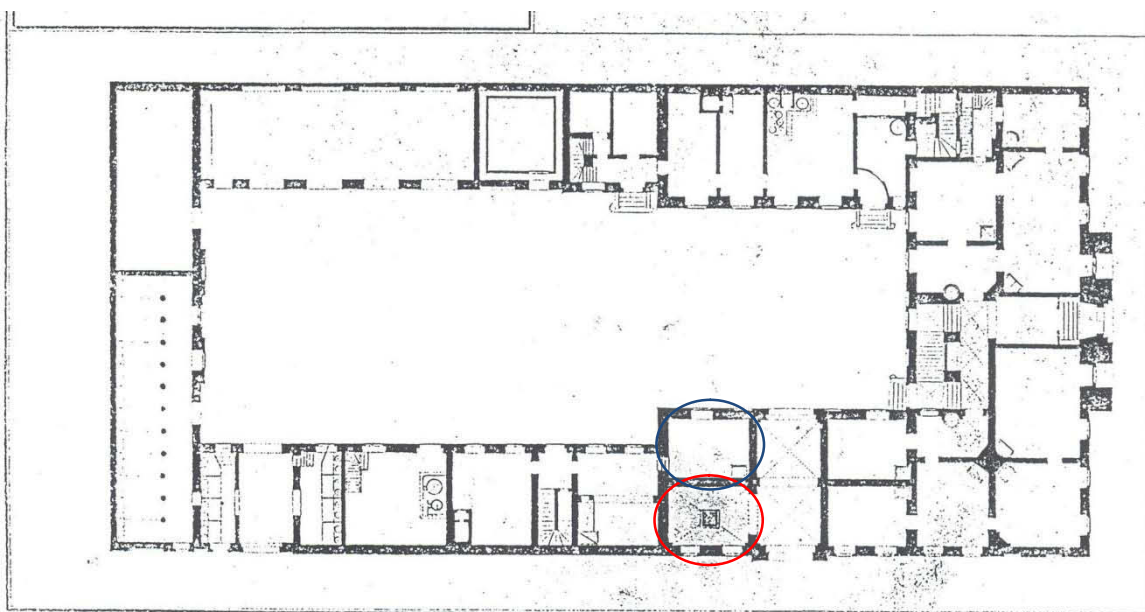

Yleiskuva (dia) huoneti loista R 119-120. V asemalla on huone R 120. Kuvaussuunta NW. HKM.

Mahdollisesti samasta huoneesta. Diassa ei ole tarkempi tietoja kuin "Bockin kaivaukset". HKM.

Porttikongin eteläpuolella kadunpuoleisessa tilassa ja edellisen tilan itäpuolella (kartta s. 37, tila nro 106) on ollut kylmässä tilassa hirsisalvosrakenteinen kaivo keskellä lattiaa vuoden 1822 palovakuutusasiakirjan mukaan. Tila on ollut erotettuna porttikongista vain sälerakenteisin parioivin (ks. kuva alla, kartat sivut 34-35)

Pohjapiirustus, jossa näkyy porttikongin eteläpuolella pihan puolella tila R 120 (sininen ympyrä) ja sen itäpuolella kadunpuolella kaivuhuone (punainen ympyrä) ja sen keskellä kaivo. Orig. Åkerfeldtin kokoelma. Piirros Nro 221. MV/RHo. Kopio HKM.

Remontin yhteydestä museoon talletettiin vuonna 1986 muutamia löytöjä, mutta niiden tarkemmat löytökohdat eivät ole tiedossa. Esineet olivat 1700-luvun puolivälisinikuvioisia fajanssilautasten paloja ja punasaviastioiden paloja (X LV:635-641). Kaupungintalon aikaisemman remontin yhteydessä vuodelta 1967 etelämpää museossa on nuorempaa esineistöä (XLV:317:1-29); posliinilautasten ja lasipullojen paloja.

Nykyisen itäsiiven eteläpäässä kellarittoman tilan (kartta s. 36, huoneet 132-134 ja P006) lattiaa on avattu.

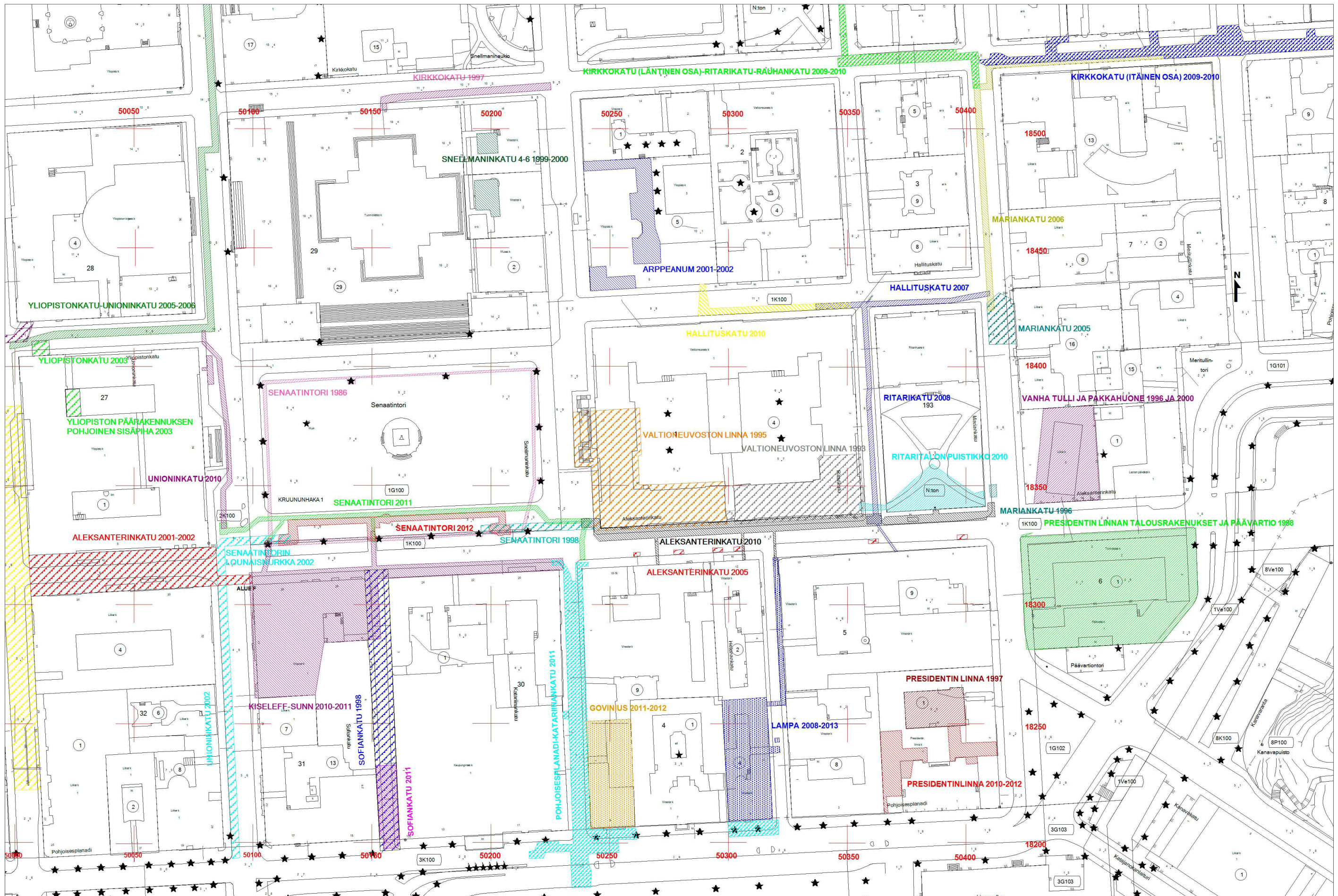

Burtzin tontin puolella Sumpun (nyk. sisäpihan rakennus) kohdalla ollut kuoppa, jonka pohjalla näkyy kuvatekstin mukaan 1700-luvun piirikuvien hakiveystä. Kyseisessä rakennuksessa on kellarit.

Vuonna 2011 Katariinankadun kokonaiskunnallistekniikka koko kadun pituudelta ja leveydeltä uudistettiin. Samoin Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla tehtiin aiemmin vuonna 2011 jalkakäytävän levenytys ja siihen liittyen kunnallistekniikan uudistaminen jalkakäytävän kohdalla.

Töitä valvottiin kaupungin museon toimimista virkatöinä (ks. kaivauskertomukset). Katariinankadun valvonnassa tuli esiin syvästä kaivannosta uudempia kaapeli-, viemäri- ja putkilinjot ja 1800-luvun kivi- ja savikerroksia ennen luonnollisia hiekka- tai savikerroksia, mutta ei vanhoja katukiveyksiä. Vain muutamassa kohdassa tuli esiin vanhempien kulttuurikerroksien alustoja. Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla oli putkia ja kaapeleita. Noin 80 cm syvyydessä oli puhdas hiekka.

Lähistöllä (ks. kartta s. 48) on tehty myös muita kaivauksia ja valvontoja kaupungin museon ja museoviraston toimesta 1990-luvulta lähtien. Lähimmät tutkimusalueet ovat sijainneet Katariinankatu-Pohjoisesplanadilla, Aleksanterinkadulla, valtioneuvostonlinnassa, presidentinlinnassa, viimeiseksi Lampan talossa 2009-2013 ja Goviniuksen talossa 2011-2012 (ks. asianomaiset kaivauskertomukset tai liitteet yhteenvetot valvonnoista/kaivauksista esim. kertomuksesta Markku Heikkinen/Helsingin kaupungin museo: Helsinki, Kirkkokatu – Ritarikatu – Rauhankatu, Hallituskatu, Unioninkatu, Sofiankatu ja Pohjoisesplanadi – Katariinankatu 2009-2011. Historiallisella kaupunkialueella (1640-) tehtyjen katualueiden kunnallisteknisten töiden arkeologinen valvonta.)

Helsingin kaupunginmuseon ja Museoviraston aiemmat arkeologiset tutkimukset Helsingin keskustan alueella. HKM. Mittakaava 1:1500.

5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT

Syksyllä 2012 arkkitehdit suunnittelivat Bockin 1. kerroksen itäosan tilojen remonttia myymälätiloiksi. Muutostöihin kuuluu myös sisäpihan sisääntulotien järjestelyiden uusiminen, joka tarkoitti etäkkäisten luiskan ja portaiden betoniperustuksien takia jouduttiin kaivamaan maata pois nykyisen maanpinnan alapuolelta. Kaivutyö vaati arkeologista valvontaa, sillä kaivausalue sijaitsi vanhalla historiallisella kaupunkialueella (1640-) yhden tontin piha-alueella. Alue on ollut piha-alueella lähes aina. Pohjoisosan Bockin talo oli valmistunut alun perin vuonna 1863, keskeisen lisäsiipi vuosina 1818-1819 ja eteläosan sivurakennus vuonna 1863/1905.

Suunnitelmien mukaan pihan itäosasta piti purkaa pois metallinen luiska ja portaat (**kartta 1; kuvat 1-3**) ja korvata ne kiinteillä betoni- ja kivirakenteilla. Samoin valvontaluokan eteläpäähan piti tehdä uusi kellariportaikko, joka johti eteläpuolisen leveämmän sivurakennuksen kulmassa maan alla sijaitsevan auditorion ovelelle. Sen yläpuolelle 1. kerrokseen tehtiin uusi oviaukko ja itäsiiven keskelle vielä toinen uusi oviaukko.

Muutostöiden takia pihan itäosasta, Bockin itäsiiven vierestä, avattiin 18 metriä pitkä pohjois-etelä – suuntainen alue. Se oli etelä- ja pohjoispäistä lähes viisi metriä leveä ja niiden välillä pidemmällä matkalla 3, 5 metriä leveä. Suurimmalla osalla alueella kaivettiin maata pois 80 cm ja eteläosan leveämmällä alueella 2,5 metriä uuden kellariportaikon takia.

Työ alkoi vasta vuoden 2013 huhtikuun lopussa pintakivien poistolla (**kuvat 4-7**) ja jatkui kesän alkuaan saakka. Valvonta aloitettiin heti ja lopetettiin 16.5. maanakaivutöiden loputtua.

Pihan ja valvontaluokan kulmassa metalliluiskan alla oli vuosien 1816-19 korjauksissa rakennettu kiviportaikko (**kartta 1¹⁹; kuvat 9-12**), joka purettiin pois. Sen ja eteläosan portaikon sijainti näkyy kartassa 1 pisteillä merkittyinä. Portaiden kivimassojen takaa paljastui pohjoisesta kellarin pieni tiilirakenteinen kellariaukko, jossa oli jäljellä saranatappeja ja muita rautaosia.

Portaiden länsipuolella kivijalassa oli myös toinen tiilikaari, jonka alla, aukon sisällä, oli kivimuuraus. Aukon kohdalla kivijalka oli tiilirakenteinen. Kyseessä on toinen sulettu kellariaukko. Molemmat aukot näkyvät sivun 34 kartan keilarin pohjakaavassa. Kaivausalueen länsirajana pohjoisesta kohdalla oli kellarin johtava portaikko (pohja 3,19 m mpy), jonka nykyiset rakenteet ovat etupäässä 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta.

Portaiden ja keilariportaiden kohdalla ja ympäristössä vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet. Kohdassa oli vain uudempiä täyttömaita. Niiden eteläpuolella pihan pohjoisesta 4, 5 metriä etelään oli säilynyt vanhoja kerroksia, mutta nekin olivat tuhoutuneet suurimmaksi osaksi noin 2,2 metriä länteen pihan itäosasta myöhempien rakennustöiden takia (**kuvat 19-24**). Kaivauksen alustan tavoitetasossa alimpia vanhoja kulttuurikerroksia oli hyvin ohuella 1-2 metriä lähempänäkin itäosaa (**kuvat 19 ja 22**).

¹⁹ Kartassa ympäröidyt korkeusluvut ovat vanhan korkeusjärjestelmän lukuja, joihin on lisättävä 305 mm.

Edellisistä johtuen vain kaivausalueen leveämässä luoteiskulmasta kellariportaikon eteläpuolelta tuli esiin vanhoja kerroksia uudempien kerrosten alla 2,5x3,5 m etrin kokoiselta alueelta. Kaivausalueen länsiosaan suoritettiin, puhdistettiin ja kaivettiin profiilin edessä kaivauksen tavoitetasoa alemmaksi puhtaaseen hiekkakerrokseen. Dokumentoidussa 1,8 metriä pitkässä profiilissa (koordinaatit on otettu yleiskartasta ja ne ovat noin lukuja: **6 672 890,010/25 497 402,45 - 6 672 888,060/25 497 402,66**) näkyi yläosassa uudempiä kerroksia 40 cm ja niiden alla vanhoja kerroksia 40 cm ennen puhdasta luonnollista hiekkakerrosta noin korkeudella 4,10 m mpy (**kartat 1-2; kuvat 14-18**).

Profiilin kohdalta oli poistettu nupukivet, mutta niiden korkeus oli mitattu aiemmin. Pihakiveys oli ollut tässä korkeudella 4,95 m mpy. Nyt ylimpänä oli sekoittuneena kivien laskuhiekka (10-20 cm). Sen alla oli ruskeaa hiekkakerrosta (10-40 cm) ja sen alla oli vuorostaan vaaleanharmaata silttiä (5 cm). Viimeksi mainitut kerrokset ja niiden pohjoispuolinen 50 cm leveä alue kellariportaikkoon saakka liittyivät kellariportaikon rakentamiseen. Ylin kivien laskuhiekkakerros oli vielä uudempi vuosien 1985-88 remontista. Vaalea siltti voi olla vanha kerros.

Ensimmäinen tai toinen vanha kerros oli tummahko ruskea hiekka, jossa oli tiilimurskaa ja vähän pieniä laastipaloja. Sen yläosa (5 cm) oli vaaleampi. Kerroksen yläpinta laski pohjoiseen ilmeisesti kellariportaikon kuopan kaivamisen takia.

Profiilin eteläpäässä oli yhden metrin levyinen laasti- ja tiilikerrokset (10-12 cm). Sen alla oli nokinen hiekka (4-8 cm) koko profiilin pituudelta. Sen pohjoispäässä oli hiiltynyt puu ennen kellariportaikkoon liittyviä kiviä ja hiekkokerroksia.

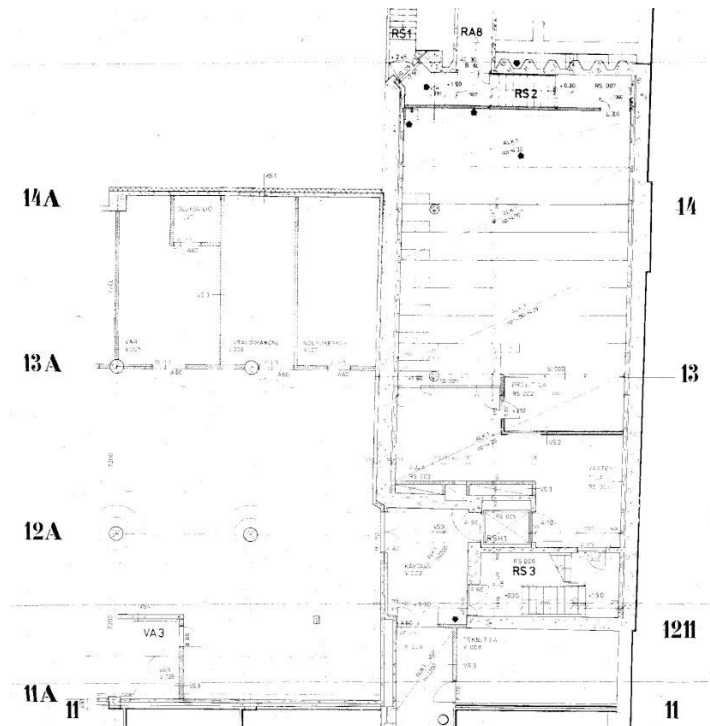
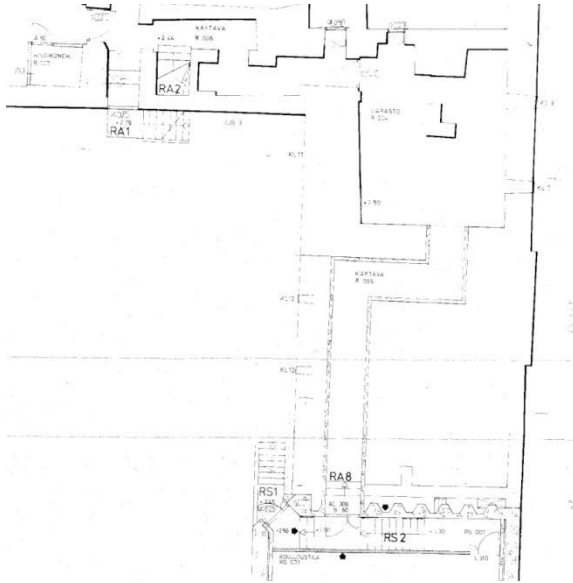
Nokikerroksen alla oli vaaleanharmaa hiekkakerros (6 cm) ja pohjoispäässä pieni vaalea silttikerros. Niiden alla oli tummanharmaa hiekka (8 cm), jonka yläosassa oli tumma raita. Se oli orgaanista ainesta ja tahmaista. Alimpana oli puhdas luonnollinen hiekka korkeudella 4,10 m mpy.

Tummat viirut voivat liittyä vuosien 1761 ja 1654 kauden punkipaloihin. Yleisemmän voimakkaamman nokisen hiekan yllä oleva tiili-laastikerros voi vuorostaan viitata Bockin tiilirakennuksen rakentamiseen tulipalon jälkeen. Palokerrosten väli on kuitenkin vain vähän yli 10 cm ja kerrosten ikäero yli 100 vuotta. Tämä viittaisi että maata on poistettu paljonkin pois aikojen kuluessa. Tummat kerrokset ovat todennäköisemmin vuosien 1654 (alkuperäinen maanpinta) ja 1713 palojen tuoksia. Vuoden 1761 palokerros, palon raivausmassa ja Bockin kivitalon rakentamisjäännökset olisi raivattu silloin pois. Bockin piha on vuodesta 1761 lähtien täytynyt sijaitsevan valvonnan aikaista pihaa (tällä kohtaa 4,93-5,03 m mpy) ja onkin verran, ainakin 15 cm, alempana kivijalan kellariaukkojen alareunojen perusteella. Kerroksia ajoittavia löytöjä ei saatu kohdalta, jotta päätelmät olisivat varmoja.

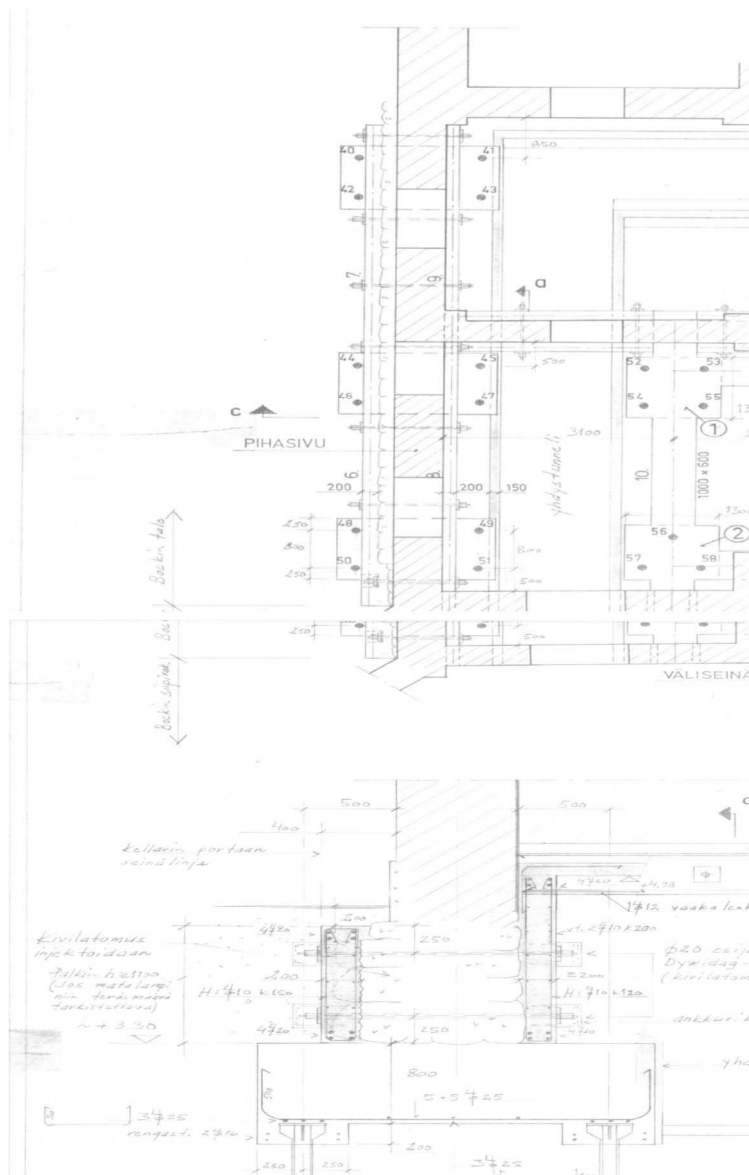
6-7 metriä kaakkoon Bockin itäsiivessä tavattiin vuonna 1985 1800-luvun alun pihakiveykseksi oletettu kiveys korkeudella 4,47 m mpy. Piha oli valvonnan aikana korkeudella 5,0 m mpy vastaavassa kohdassa pihan puolella. Kiveys on hiukan alempana kuin profiilissa vanhoiksi oletettujen kerrosten yläpinta. Kiveyksen pinnan nousua kadulta pihalle ei tiedetä, mutta näiden tietojen perusteella nousua on täytynyt olla jonkin verran.

Kaikki merkittävät vanhoista kerroksista loppuivat viimeistään noin 5,5 metrin päässä pohjoisseinästä, kun itäsiiven vierestä 15-23 cm maanpinnan alapuolelta tuli esiin 40 cm

leveä betonikaulus, joka jatkui kaivausalueen eteläreunaan saakka. Kyseessä oli Bockin itäsiiven vuosien 1985-88 peruskorjauksen perustusten vahvistukset. Betonikauluksen kohdalla meni rakennuksen sisällä käytävä sivu rakennuksen auditoriosta päärakennuksen kellareihin (ks. piirrokset alla ja s. 40). Niitä varten piha oli avattu erittäin syvältä ja leveästi. Piirustusten mukaan seinien viereen on lyöty paalut ja niiden päälle tehty 80 cm korkea betonikansi, jonka yläpinta oli korkeudella 3,50 m mpy. Pihan puolella tätä kantava tuli noin 1,2 metriä. Seinän vieressä sen päällä oli edellään mainittu betonikaulus. Työn aikana piha on avattu ainakin betonikauluksen kohdalla nyt kaivetun alueen koko leveydeltä. Samoin nyt kaivetun alueen pohjoisosan yläosa on tuhoutunut käytännössä kokonaan työluiskien takia.

Rakennuspiirustukset audi torion ja pohjoiseen päärakennuksen kellariin johtavan käytävän sijainneista vuosien 1985-88 korjauksissa. Piirustukset menevät osittain päällekkäin.

Pohjapiirustus ja poikkileikkaus sivurakennuksen perustuksista.

Kapeampaa kaivausalueetta oli noin 7 m etriä ja täällä ei ollut mitään merkkiä vanhoista kerroksista. Sen eteläpuolella 1,7 m etriä leveän purettavan vuosien 1985-88 kellariportaikon (pohja 2,75 m mpy) ympärille ja alle kaivettiin leveämpi 5,5x4,5 metrin kokoinen kaivanto (kuvat 27-44), sillä nyt suoraan pohjoiseen menevät portaat muutettiin enemmän etelään uuden luiskan takia. Käännös tasanne oli alhaalla. Kuoppa oli syvimmällään noin 2,55 metriä, joten sen pohja oli korkeudella 2,32 m mpy. Piha oli tässä korkeudella 4,87 m mpy.

Purettavan portaikon länsipuolella näkyi vain täyttömaita, jotka olivat vuosien 1985-1988 remontin täyttömaita. Ete läprofiilissa näkyi myös betoninen vierärikaivo. Portaikon pohjoispuolella kaivannon pohjalla oli kaksi H-muotoista rautaista pystypaaluja, joiden välissä oli pohjalla koloihin menevät hirret SW-NE-suunnassa. Yhden poistetun hirren

mitat olivat: pituus 223 cm, leveys 22-24 cm ja korkeus 15-16 cm. Kyseessä oli rakennustöiden kaivantojen tukiseinärakenteita. Heti läntisen paalun vieressä oli ainoa kohta dokumentoidun profiilin eteläpuolella länsiprofiilissa, jossa yhden metrin leveydeltä näkyi profiilissa puhtaasti hiukkain (kuva 45). Sen yläpinta oli korkeudella 3,40 m mpy. Rakennuksen länsiseinän vuosien 1985–1988 perustusten alla näkyi myös syvällä puhtaasta hiekkaa (kuva 35).

Alueen koilliskulmasta alimmista tummista kerroksista löydettiin muutama kattotiilen katkelma, kivitavikeramiikan pala, eläimen (vuohi/lamma) leukaluu, eläimen iso nikama ja kori stelematon liitupiipun varsikatelma. Niitä ei otettu talletettuihin kokoelmiin. Muu löydetty esineistö liittyi vuosien 1985-88 remonttiin.

Poistettu vanha löytöesineistö. Vasemmalla ylhäällä on eläimen iso nikama ja sen alapuolella leukaluu. Sen oikealla puolella alhaalla on liitupiipun pienen koristelematon varsikatelma ja suolaasetetun kivitavikeramiikan pala. Muut ovat nokeita kattotiilien paloja. (Kuva: Bock 2013-049)

6. VALVONNAN TULOKSET

Valvonta vahvisti ennako-odotukset. Arkiolosotutkimusten perusteella osittain odottaa alueen tuhoutuneen melko kokonaan vuosien 1985-88 remontin takia. Ainoastaan alueen luoteiskulmassa oli pienellä alueella (2,5x3,5 m) säilynyt vanhoja kerroksia 40 cm:n paksuudelta ennen luonnollista hiekkaa, joka oli noin 85 cm:n syvyydessä nykypihan pinnasta. Pihakiveyksiä tai kiinteitä rakenteita ei näkynyt. Ylimmät kerrokset (40 cm) olivat uusia hiekkakerroksia. Niiden kohdalta oli poistettu mitä todennäköisimmin vanhoja kerroksia. Vanha pihataso 1800-luvun alussa on sijainnut valvonta-alueen pohjoisosassa ehkä hiukan alempana (n. 15 cm) kuin nykyinen pihakiveys. Muutamia metrejä kyseisestä kohdasta itään ja kaakkoon vanhat kerrokset hävisivät. Ainoastaan aivan alimpia vanhoja kerroksia oli ohuella 1-2 metrin säteellä tämän alueen ulkopuolella.

HELSINGISSÄ 10.9.2013

Markku Heikkinen

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

ARKISTO

Helsingin kaupunginmuseo:

"Beskrifning till Helsingfors Stadz Tompter och åkrar, såsom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade" Kopio alkuperäisestä, Ruotsissa sijaitsevasta asiakirjasta Lantmät. lev. 1892 nr. 27 (kartavd.st.form.).RA

Veikko Pakkanen 1973: Helsinki. Kortteli Lejonet I/30 Pohjoispuolisko. Katariinankatu 4 – Aleksanterinkatu 20-24 – Sofiankatu 3. Rakennushistoria ja nykyasun inventointi.

Rakennustutkijoiden keräämä materiaali, johon kuuluu mm. kopioita Kaupunginarkiston (mm. Berndt Aminoffin arkisto, Tonttikortisto), Kansallisarkiston ja Museoviraston rakennushistorian osaston piirustuksista ja muista dokumenteista.

PAINAMATON AINEISTO

Teemu Mökön: Helsinki – Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. 2002.

Aleksanterinkatu 20-24. Rakennushistoriallinen selvitys. Osa I. Rakennushistoria. Arkkitehtitoimisto ark-byroo. 2010.

KIRJALLISUUS

Helsingin historia, osat I ja II. Helsinki 1950.

Maarit Henttonen 1998: Kenraalikuvernöörin residenssistä raatihuoneeksi. Kaupungin Leijona-sydän. Narinkka 1998.

Pekka Kärki 1981: Helsingiläisiä porvaristaloja pikkuvihan aattona. Narinkka 1981.

Helena Mattila 1998: Kauppiaskortteliista hallintokortteliksi. Kaupungin Leijona-sydän. Narinkka 1998.

Tiina Merisalo 1995: Sederholmin kivitalo - porvaristalon vaiheita hyödyn ajalta 1990-luvulle. Narinkka 1995.

O. Stenius (toim.) 1969: Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Helsinki.

KARTAT

Geometrisk Grundritning Öfver Stapel Staden Helsingfors i Nyland och alle des tillhörige åkra r afm ätta ANNO 1696 af Sahl Lars Forssell renoverat och beskrefwen Anno 1707. Alkuperäinen Ruotsin valtionarkisto. Signum: Länthm ät. lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format)

Geometrisk Carta Öfwer Belägenheten af Helsingfors, jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wärc. 1721. Kopioinut Johan Cronhielm. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum IX nr 99.

Project Öfwer Helsingfors Stads Anläggning. Axel Löwen 1723. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 1.

Relationsritning. Plan af Ullricasborg och Brobergets amt Helsingfors stad, Allekirjoittaneet A. Ehrensvärd ja F.W. Hoppe 1752. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 51.

Geographisk Charta öfwer Helsingfors Stad Med dess närmaste belägenhet. A. E. Gete 1763. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 57.

Plan-Ritning öfver Helsingfors Stad. Sådan den befants eft er Eldsvådan d, 17 November 1808. O.N. Wahlberg (A. Silvan, J.V. Ekwall). HKM. XIV:17.

Uudelleenrakentamisen edistymisestä kuvaava kartta. Anders Kocke 1820. Kansallisarkisto.

KARTTALUETTELO

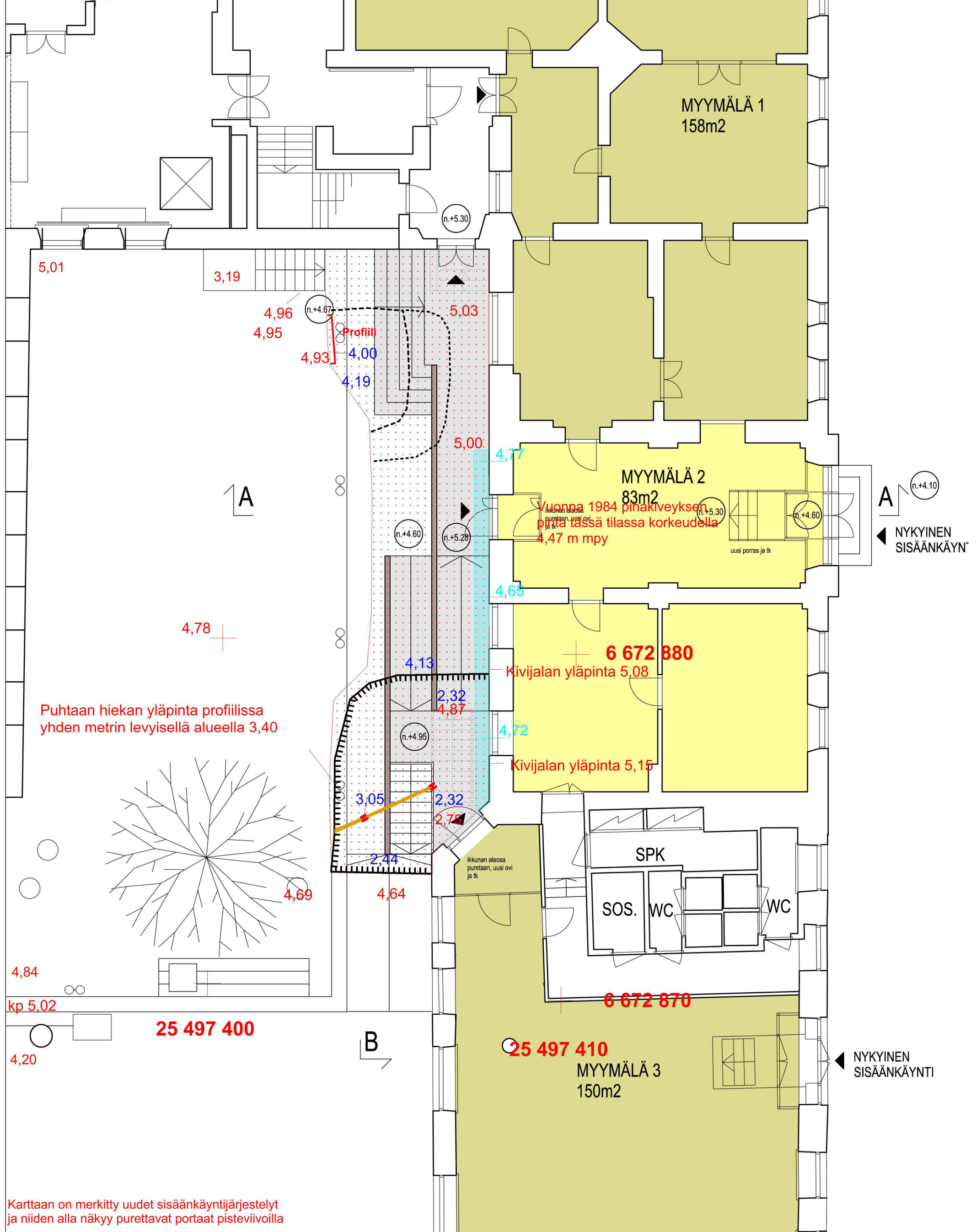
KARTTALUETTELO

Liite 1

Piirtäjät: MH Markku Heikkinen
HH Heini Hämäläinen
Digitoija: Markku Heikkinen

Kartta	Alue/yhteys	Yleis/taso/profiili	Taso	Päivä	Mittakaava	Piirt
1	Yleiskartta Bockin valvonta-alueesta 2013. Taustana Bockin sisäänkäyntijärjestelyiden suunnitelma. Kartta ADT.	Yleiskartta		2013	1:100	MH
2	Profiilikartta (6 672 890,010/25 497 402,45-6 672 888,060/25 497 402,66) Bockin sisäpihan valvonta-alueen luoteiskulmasta.	Profiilikartta		30.4.2013	1:20	HH

KARTAT

4,78/2,36 Pinta-/pohjakorkeus

H Metallinen pystypaalu

Valvonta-alue

Syvempi kaivanto

Perustuspalkki (1985-88)

Vanhon kerrosten alueet; vahvempi ja heikempi

Puu

5 m

HELSENKI, Bock 2013

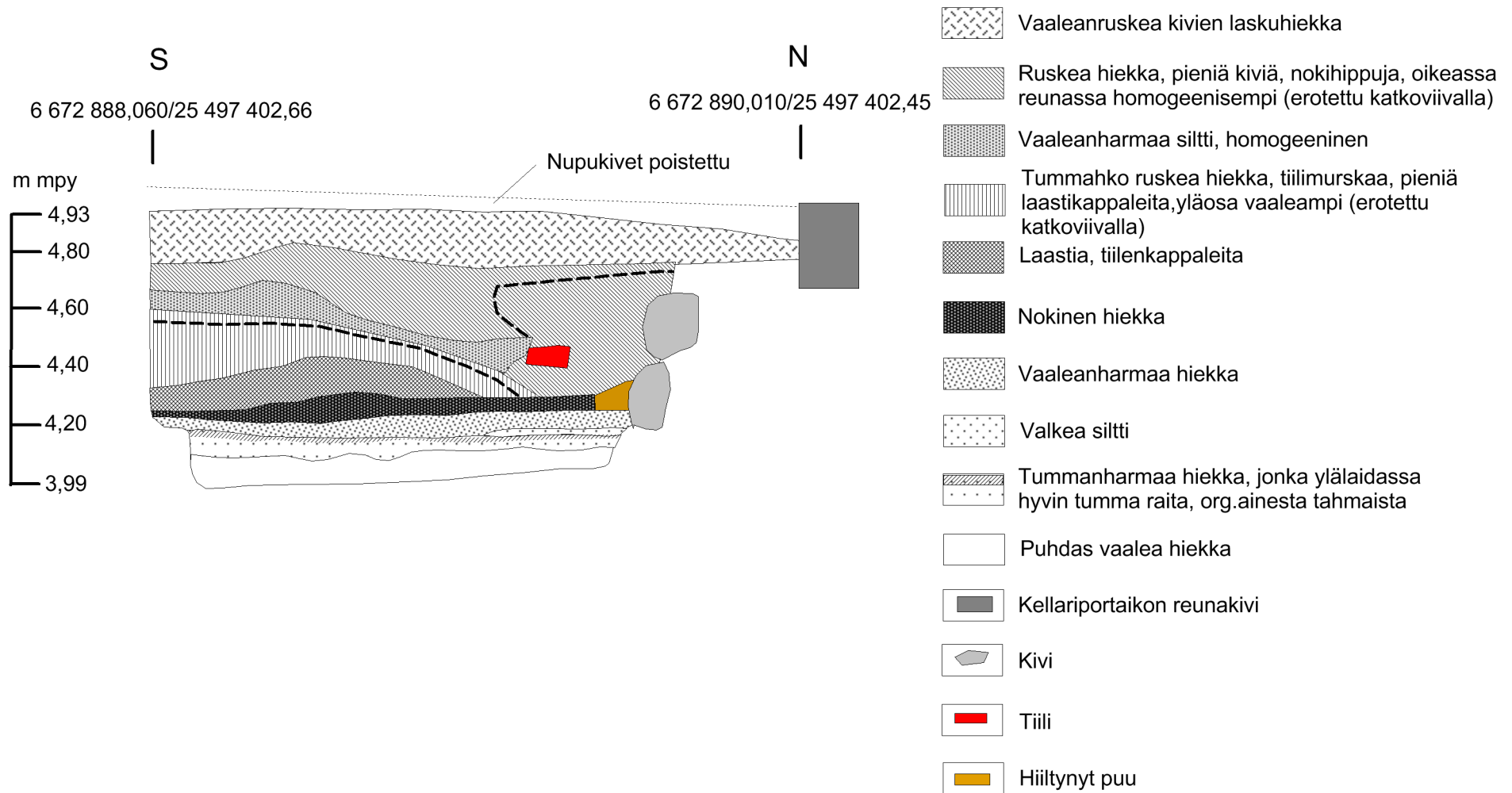
M. Heikkinen

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Tautana Bockin sisäänkäyntijärjestelyiden suunnitelma. Kartta ADT.
Digitointi: M. Heikkinen 2013

Yleiskartta Bockin valvontasualueesta 2013
Mk 1:100

HELSENGIN KAUPUNGINMUSEO,
KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 1

1 m

**HELSINKI, Bock
2013**

M. Heikkinen

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Piirt. Heini Hämäläinen 30.4.2013
Digitointi: M. Heikkinen 2013

Profilikartta Bockin sisäpihan
valvonta-alueen luoteiskulmasta
Mk 1: 20

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO,
KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 2

KUVALUETTELO

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ DIGITAALIKUVISTA

Helsinki, Bock 2013

Markku Heikkinen

HKM digi Helsinki, Bock 2013:1-48

Markku Heikkinen: digitaalikuvat 1-29 ja 39-48

Heini Hämäläinen: digitaalikuvat 30-38

Kuvan nro	Aihe, kuvausuunta ja pvm.
Kuva 1.	Bockin talon pihan itäosa vuonna 2012 ennen sisäänkäyntijärjestelytöiden aloittamista seuraavana keväänä. Kuvausuunta NNE. 20.8.2012.
Kuva 2.	Kuvan etualalla on päärakennukseen johtava metallinen luiska ja portaat. Taaempänä on sivurakennuksen auditorioon johtava kellariportaikko. Sivurakennuksen levennysosa on tehty vuonna 1905. Kuvausuunta SE. 20.8.2012.
Kuva 3.	Sivurakennuksen auditorioon johtava betoninen kellariportaikko, joka on rakennettu vuosina 1985-1988. Kuvausuunta S. 20.8.2012.
Kuva 4.	Metalliportaat ja -luiska on purettu ja itäsiiven vuonna 1816-1819 rakennettuun osaan alkuperäisen porttikongin kohdalle on avattu uusi oviaukko huhtikuussa 2013. Samoin kuvan oikeassa reunassa on avattu oviaukko 1. kerrokseen vanhan kellariaukon yläpuolelle. Kuvausuunta NNE. 26.4.2013.
Kuva 5.	Edellinen tilanne. Kuvausuunta S. 26.4.2013.
Kuva 6.	Lähikuva sivurakennuksen kellariin johtavasta portaikosta ja uudesta oviaukosta sen yläpuolella. Kuvausuunta S. 26.4.2013.
Kuva 7.	Pihan kivilaatoitus ja nupulakiveys on poistettu rakennustyömaan pohjoisosasta. Kuvausuunta NE. 29.4.2013.
Kuva 8.	Vastaava tilanne eteläosassa. Kuvausuunta SE. 29.4.2013.

- Kuva 9.** Alueen pohjoispäässä purettiin 1800-luvun alun kivinen porras. Kuvaussuunta. NE. 29.4.2013.
- Kuva 10.** Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta E. 29.4.2013.
- Kuva 11.** Edellinen tilanne. Portaiden takaa nurkasta paljastui tiilirakenteinen kellariaukko ja sen vasemmalta puolelta toinen kivillä suljettu aukko. Kuvaussuunta N. 29.4.2013.
- Kuva 12.** Lähikuva kellariaukosta, jossa näkyy rauta-osia. Kuvaussuunta N. 29.4.2013.
- Kuva 13.** Edellinen kohta, kun alue on kaivettu tavoitetasoonsa. Kuvaussuunta N. 30.4.2013.
- Kuva 14.** Kaivetun alueen lounaisosassa edellisten portaiden lounaispuolelta ja päärakennuksen kellariin johtavien portaiden eteläpuolelta alkoi näkyä vanhoja kerroksia. Profiili ennen puhdistusta. Kuvaussuunta W.30.4.2013.
- Kuva 15.** Edellinen kohta profiilin puhdistamisen jälkeen. Oikealla on päärakennuksen kellariin johtava portaikko 1800-luvun lopulta. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.
- Kuva 16.** Lähikuva edellisestä. Profiilin vanhempia kulttuurikerroksia sisältävää alaosaa on jatkettu hiukan pohjoiseen päin edellisen kuvan tilanteesta. Profiilin yläpuolisko on uudempia kerroksia, joista osa liittyy kellariportaikon rakentamiseen. Puhdas luonnollinen hiekka on alimpana. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.
- Kuva 17.** Lähikuva profiilista. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.
- Kuva 18.** Lähikuva profiilin eteläosasta. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.
- Kuva 19.** Dokumentoidun profiilin eteläpään linjalta etelään päin on aloitettu konekaivaus. Kaivauksen tavoitesyvyydestä tuli esiin vanhempia kerroksia. Suurin osa oli uudempaa täytemaata. Vasemmalla on levitetty jo uutta soraa. Kuvaussuunta SE. 30.4.2013.
- Kuva 20.** Itäsiiven perustukseen vieressä on rakennukseen liittyvää savea ja sen oikealla puolella vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta S. 30.4.2013.

- Kuva 21.** Bockin alkuperäisen itäsiiven ja uuden (1816-1819) osan rajalla alkoi itäsiiven perustusten vuosien 1985-88 betonivahvistukset. Niiden kohdalla vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet kaivausalueen koko leveydeltä. Kuvaussuunta SE. 30.4.2013.
- Kuva 22.** Edellinen kohta. Kaivannon pohjalla näkyy alimpana olleet tumma palokerros ja puhdas luonnollinen hiekka. Tästä etelään päin oli vain uusia (1985-1988) täytemaita. Kuvaussuunta S. 30.4.2013.
- Kuva 23.** Hiukan edellisen kuvan eteläpuolelta tuli vain täyttömaita. Kuvaussuunta S. 30.4.2013.
- Kuva 24.** Edellinen kohta. Syvempääkin tuli vain täyttömaita. Kuvaussuunta SSW. 30.4.2013.
- Kuva 25.** Kaivetun alueen pohjoisosaan on levitetty pohjalle hiekkakerros. Oikealla näkyy uutta betoniperustaa. Rakennuksen sisällä sen kohdalla on tunneli etelän auditoriosta pohjoisen päärakennuksen kellariin. Kuvaussuunta N. 30.4.2013.
- Kuva 26.** Kellariportaikko ennen sen purkamista. Kuvaussuunta S. 30.4.2013.
- Kuva 27.** Portaikon pohjoispuolelle on kaivettu syvä kaivanto sen purkamiseksi. Uusi portaikko tuli leveämmäksi. Kuvaussuunta S. 3.5.2013.
- Kuva 28.** Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N. 3.5.2013.
- Kuva 29.** Piha työmaan aikana. Kuvaussuunta NNE. 3.5.2013.
- Kuva 30.** Syvää kaivantoa on laajennettu portaikon länsipuolelle. Kuvaussuunta S. 6.5.2013.
- Kuva 31.** Lähikuva portaikon länsipuolen kaivannosta. Kuvaussuunta SSW. 6.5.2013.
- Kuva 32.** Edellinen kaivanto-osuus kuvattuna alhaalta kaivannosta käsin. Kaikki kerrokset ovat uudempia täyttömaita. Kuvaussuunta SSW. 6.5.2013.
- Kuva 33.** Kaivanto portaikon alla. Kuvaussuunta S. 6.5.2013.

- Kuva 34.** Portaikon alapinta ja vasemmalla itäsiiven uutta (1985-88) perustusta, jonka alla on luonnollista hiekkaa. Kuvaussuunta SSE. 6.5.2013.
- Kuva 35.** Lähikuva itäsiiven perustuksesta ja luonnollisesta hiekasta. Kuvaussuunta E. 6.5.2013.
- Kuva 36.** Työmaa-alueen pohjoisosassa valutöitä valmistellaan. Kuvaussuunta NE. 6.5.2013.
- Kuva 37.** Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N. 6.5.2013.
- Kuva 38.** Portaikon länsipuolinen kaivanto. Kuvaussuunta NNW. 6.5.2013.
- Kuva 39.** Työmaan pohjoisosassa valutöiden valmistelu on edennyt ja eteläosassa portaikko on purettu ja kuopan aluetta on laajennettu. Kuvaussuunta NE. 16.5.2013.
- Kuva 40.** Kuvassa näkyy pihan pohjoisosan uusia ja vanhoja valuja ja valutöiden raudoituksia. Oikealla edessä on vuosien 1985-88 perustusvaluja. Kuvaussuunta N. 16.5.2013.
- Kuva 41.** Kaivanto portaikon kohdalla. Kauhan edessä ja takana näkyvät H-muotoiset pystypalkit, joiden välissä oli hirsyä. Rakenteet liittyvät vuosien 1985-88 rakennustöihin. Kuvaussuunta E. 16.5.2013.
- Kuva 42.** Edellinen tilanne. Kuvaussuunta S. 16.5.2013.
- Kuva 43.** Kaivannon eteläprofiilissa ollut viemärikaivo ja täytemaat. Kuvaussuunta S. 16.5.2013.
- Kuva 44.** Syvemmän kaivannon länsisivu. Latan vieressä vasemmalla näkyy metallinen H-pystypalkki ja oikealla luonnollinen hiekka. Kuvaussuunta SW. 16.5.2013.
- Kuva 45.** Lähikuva profiilin alaosasta. Kuvaussuunta W. 16.5.2013.
- Kuva 46.** Uudet sisäänkäyntijärjestelyt ovat valmiina. Kuvaussuunta NE. 29.7.2013.
- Kuva 47.** Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SE. 29.7.2013.
- Kuva 48.** Edellinen tilanne. Kuvasuunta E. 29.7.2013.

Kuva 49.

(kuva kertomuksessa)

Poistettua vanhaa löytöesineistöä. Vasemmalla ylhäällä on eläimen iso nikama ja sen alapuolella leukaluu. Sen oikealla puolella alhaalla on liitupiipun pieni koristelematon varsikatkelma ja suolalasetetun kivilavikeramiikan pala. Muut ovat nokeentuneita kattotiilien paloja.

KUVATAULUT

Kuva 1. Bockin talon pihan itäosa vuonna 2012 ennen sisäänkäyntijärjestelytöiden aloittamista seuraavana keväänä. Kuvaussuunta NNE. 20.8.2012.

Kuva 2. Kuvan etualalla on päärakennukseen johtava metallinen luiska ja portaat. Taaempana on sivurakennuksen auditorioon johtava kellariportaikko. Sivurakennuksen levennysosa on tehty vuonna 1905. Kuvaussuunta SE. 20.8.2012.

Kuva 3. Sivurakennuksen auditorioon johtava betoninen kellariportaikko, joka on rakennettu vuosina 1985-1988. Kuvaussuunta S. 20.8.2012.

Kuva 4. Metalliporaat ja -luiska on purettu ja itäsiiven vuonna 1816-1819 rakennettuun osaan alkuperäisen porttikongin kohdalle on avattu uusi oviaukko huhtikuussa 2013. Samoin kuvan oikeassa reunassa on avattu oviaukko 1. kerrokseen vanhan kellariaukon yläpuolelle. Kuvaussuunta NNE. 26.4.2013.

Kuva 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Kuva 6. Lähikuva sivurakennuksen kellariin johtavasta portaikosta ja uudesta oviaukosta sen yläpuolella. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Kuva 7. Pihan kivilaatoitus ja nupulakiveys on poistettu rakennustyömaan pohjoisosasta. Kuvaussuunta NE. 29.4.2013.

Kuva 8. Vastaava tilanne eteläosassa. Kuvaussuunta SE. 29.4.2013.

Kuva 9. Alueen pohjoispäässä purettiin 1800-luvun alun kivinen porras.
Kuvaussuunta. NE. 29.4.2013.

Kuva 10. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta E. 29.4.2013.

Kuva 11. Edellinen tilanne. Portaiden takaa nurkasta paljastui tiilirakenteinen kellariaukko ja sen vasemmalta puolelta toinen kivillä suljettu aukko. Kuvaussuunta N. 29.4.2013.

Kuva 12. Lähikuva kellariaukosta, jossa näkyy rauta-osia. Kuvaussuunta N. 29.4.2013.

Kuva 13. Edellinen kohta, kun alue on kaivettu tavoitetasoonsa. Kuvaussuunta N. 30.4.2013.

Kuva 14. Kaivetun alueen lounaisosassa edellisten portaiden lounaispuolelta ja päärakennuksen kellariin johtavien portaiden eteläpuolelta alkoi näkyä vanhoja kerroksia. Profili ennen puhdistusta. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.

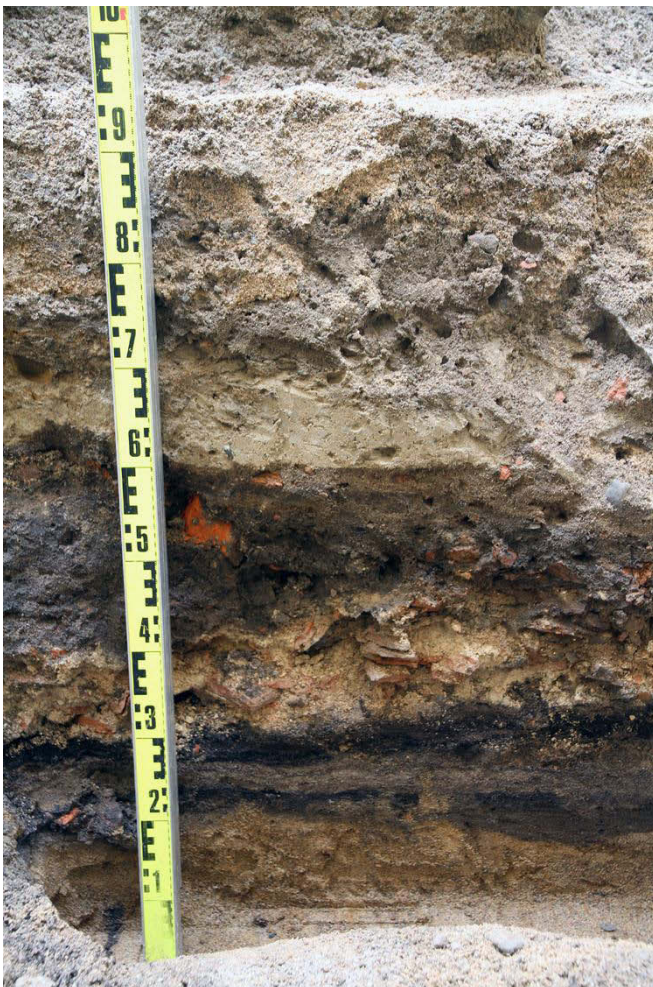
Kuva 15. Edellinen kohta profiilin puhdistamisen jälkeen. Oikealla on päärakennuksen kellariin johtava portaikko 1800-luvun lopulta. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.

Kuva 16. Lähikuva edellisestä. Profiilin vanhempia kulttuurikerroksia sisältävää alaosaa on jatkettu hiukan pohjoiseen päin edellisen kuvan tilanteesta. Profiilin yläpuolisko on uudempia kerroksia, joista osa liittyy kellariportaikon rakentamiseen. Puhdas luonnollinen hiekka on alimpana. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.

Kuva 17. Lähikuva profilista. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.

Kuva 18. Lähikuva profiilin eteläosasta. Kuvaussuunta W. 30.4.2013.

Kuva 19. Dokumentoidun profiilin eteläpään linjalta etelään päin on aloitettu konekaivaus. Kaivauksen tavoitesyvyydestä tuli esiin vanhempia kerroksia. Suurin osa oli uudempaa täytemaata. Vasemmalla on levitetty jo uutta soraa. Kuvaussuunta SE. 30.4.2013.

Kuva 20. Itäsiiven perustuseinän vieressä on rakennukseen liittyvää savea ja sen oikealla puolella vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta S. 30.4.2013.

Kuva 21. Bockin alkuperäisen itäsiiven ja uuden (1816-1819) osan rajalla alkoi itäsiiven perustusten vuosien 1985-88 betonivahvistukset. Niiden kohdalla vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet kaivausalueen koko leveydeltä. Kuvaussuunta SE. 30.4.2013.

Kuva 22. Edellinen kohta. Kaivannon pohjalla näkyy alimpana olleet tumma palokerros ja puhdas luonnollinen hiekka. Tästä etelään päin oli vain uusia (1985-1988) täytemaita. Kuvaussuunta S. 30.4.2013.

Kuva 23. Hiukan edellisen kuvan eteläpuolelta tuli vain täyttömaita. Kuvaussuunta S.
30.4.2013.

Kuva 24. Edellinen kohta. Syvempääkin tuli vain täyttömaita. Kuvaussuunta SSW.
30.4.2013.

Kuva 25. Kaivetun alueen pohjoisosaan on levitetty pohjalle hiekkakerros. Oikealla näkyy uutta betoniperustaa. Rakennuksen sisällä sen kohdalla on tunneli etelän auditoriosta pohjoisen päärakennuksen kellariin. Kuvaussuunta N. 30.4.2013.

Kuva 26. Kellariportaikko ennen sen purkamista. Kuvaussuunta S. 30.4.2013.

Kuva 27. Portaikon pohjoispuolelle on kaivettu syvä kaivanto sen purkamiseksi. Uusi portaikko tuli leveämmäksi. Kuvaussuunta S. 3.5.2013.

Kuva 28. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N. 3.5.2013.

Kuva 29. Piha työmaan aikana. Kuvaussuunta NNE. 3.5.2013.

Kuva 30. Syvää kaivantoa on laajennettu portaikon länsipuolelle. Kuvaussuunta S. 6.5.2013.

Kuva 31. Lähikuva portaikon länsipuolen kaivannosta. Kuvaussuunta SSW. 6.5.2013.

Kuva 32. Edellinen kaivanto-osuus kuvattuna alhaalta kaivannosta käsin. Kaikki kerrokset ovat uudempia täyttömaita. Kuvaussuunta SSW. 6.5.2013.

Kuva 33. Kaivanto portaikon alla. Kuvaussuunta S. 6.5.2013.

Kuva 34. Portaikon alapinta ja vasemmalla itäsiiven uutta (1985-88) perustusta, jonka alla on luonnollista hiekkaa. Kuvaussuunta SSE. 6.5.2013.

Kuva 35. Lähikuva itäsiiven perustuksesta ja luonnollisesta hiekasta. Kuvaussuunta E. 6.5.2013.

Kuva 36. Työmaa-alueen pohjoisosassa valutöitä valmistellaan. Kuvaussuunta NE. 6.5.2013.

Kuva 37. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N.
6.5.2013.

Kuva 38. Portaikon länsipuolinen kaivanto.
Kuvaussuunta NNW. 6.5.2013.

Kuva 39. Työmaan pohjoisosassa valutöiden valmistelu on edennyt ja eteläosassa portaikko on purettu ja kuopan aluetta on laajennettu. Kuvaussuunta NE. 16.5.2013.

Kuva 40. Kuvassa näkyy pihan pohjoisosan uusia ja vanhoja valuja ja valutöiden raudoituksia. Oikealla edessä on vuosien 1985-88 perustusvaluja. Kuvaussuunta N. 16.5.2013.

Kuva 41. Kaivanto portaikon kohdalla. Kauhan edessä ja takana näkyvät H-muotoiset pystypalkit, joiden välissä oli hirsiä. Rakenteet liittyvät vuosien 1985-88 rakennustöihin. Kuvaussuunta E. 16.5.2013.

Kuva 42. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta S. 16.5.2013.

Kuva 43. Kaivannon eteläprofilissa ollut viemärikaivo ja täytemaat. Kuvaussuunta S. 16.5.2013.

Kuva 44. Syvemmän kaivannon länsisivu. Latan vieressä vasemmalla näkyy metallinen H-pystypalkki ja oikealla luonnollinen hiekka. Kuvaussuunta SW. 16.5.2013.

Kuva 45. Lähikuva profiilin alaosasta. Kuvaussuunta W. 16.5.2013.

Kuva 46. Uudet sisäänkäyntijärjestelyt ovat valmiina. Kuvaussuunta NE. 29.7.2013.

Kuva 47. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SE. 29.7.2013.

Kuva 48. Edellinen tilanne. Kuvasuunta E. 29.7.2013.